

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2024

Vojtěch Hovorka

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

**Vztah Evropské unie a Maďarska v transkulturní perspektivě – spor
o univerzalitu liberálně demokratických hodnot**

Bakalářská práce

Autor: Vojtěch Hovorka
Studijní program: B0288A100003 Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.
Oponent práce: ThLic. František Burda, Ph.D.

2024

Vojtěch Hovorka

Zadání bakalářské práce

Autor:	Vojtěch Hovorka
Studium:	P21P0910
Studijní program:	B0288A100003 Transkulturní komunikace
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce:	Vztah Evropské unie a Maďarska v transkulturní perspektivě - spor o univerzalitu liberálně demokratických hodnot
Název bakalářské práce AJ:	Relationship between European Union and Hungary in transcultural perspective - struggle for the universal value of liberal democracy

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Vztah Evropské unie a Maďarska představuje jednu z nejvíce diskutovaných otázek současné evropské politiky. Pod vedením premiéra Viktora Orbána dochází v Maďarsku k cílenému vytváření systému "liberální demokracie". Hlavním cílem práce je zodpovědět otázku, do jaké míry je toto směřování v rozporu s univerzálními demokratickými hodnotami reprezentovanými Evropskou unií. Teoretická východiska práce vychází z prizmatu transkulturní komunikace: na kulturně-antropologické rovině tvoří rámec naší analýzy koncept kulturního relativismu, tedy přesvědčení o bytostné pluralitě a relativitě jednotlivých kultur. Kulturní relativismus budeme konfrontovat s hledáním univerzálních hodnot lidských práv a lidské důstojnosti, tak jak studovány v pilířích ideových základů. Na etické rovině si budeme všimnout některých konkrétních sporných momentů (migrace, práva menšin, svoboda médií).

A. Antal, The rise of Hungarian populism: state autocracy and the Orbán regime. Bingley: Emerald, 2019.

P. Barša - Z. Hesová - O. Slačálek, Central European culture wars, beyond post-communism and populism. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2021.

L. Kontler, Dějiny Maďarska. Praha: NLN, 2008.

A. L. Pap, Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy. London, New York: Routledge, 2018.

Maciej Szymanowski, Na východ od Západu, na západ od Východu, Středoevropské reflexe 1989-2015. Brno: CDK, 2015.

P. Wilkin, Hungary's crisis of democracy, the road to serfdom. Lexington Books, 2016.

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Macek, Ph.D.

Oponent: ThLic. Petr František Burda, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.11.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího závěrečné práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29.6.2024

Poděkování

Rád bych vyjádřil upřímné poděkování svému vedoucímu práce Mgr. Petru Mackovi, Ph.D.za jeho neocenitelné rady, trpělivost, odborné vedení, konzultace a přínosné podněty. V neposlední řadě mé díky patří mé rodině, partnerce a přátelům, jejichž podpory si nesmírně vážím.

Anotace

HOVORKA, Vojtěch. *Vztah Evropské unie a Maďarska v transkulturní perspektivě – spor o univerzalitu liberálně demokratických hodnot*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 53 s. Bakalářská práce.

Vztah Evropské unie a Maďarska představuje jednu z nejvíce diskutovaných otázek současné evropské politiky. Pod vedením premiéra Viktora Orbána dochází v Maďarsku k cílenému vytváření systému "iliberální demokracie". Hlavním cílem práce je zodpovědět otázku, do jaké míry je toto směřování v rozporu s univerzálními demokratickými hodnotami reprezentovanými Evropskou unií. Teoretická východiska práce vychází z prizmatu transkulturní komunikace: na kulturně-antropologické rovině tvoří rámec naší analýzy koncept kulturního relativismu, tedy přesvědčení o bytostné pluralitě a relativitě jednotlivých kultur. Kulturní relativismus budeme konfrontovat s hledáním univerzálních hodnot lidských práv a lidské důstojnosti, tak jak studovány v pilíři ideových základů. Na etické rovině si budeme všimnout některých konkrétních sporných momentů (migrace, práva menšin, svoboda médií).

Klíčová slova: Maďarsko, Evropská unie, iliberální demokracie, univerzální demokratické hodnoty

Annotation

HOVORKA, Vojtěch. *The Relationship between the European Union and Hungary in a Transcultural Perspective – The Dispute over the Universality of Liberal Democratic Values*. Hradec Kralove: Pedagogical Faculty of the University of Hradec Kralove, 2024. 53 pp. Bachelor's thesis.

The relationship between the European Union and Hungary represents one of the most debated issues in contemporary European politics. Under the leadership of Prime Minister Viktor Orbán, Hungary is deliberately creating a system of "illiberal democracy." The main objective of this thesis is to answer the question of to what extent this direction conflicts with the universal democratic values represented by the European Union. The theoretical foundation of this thesis is based on the prism of transcultural communication: on a cultural-anthropological level, the framework of our analysis is the concept of cultural relativism, i.e., the belief in the essential plurality and relativity of individual cultures. We will confront cultural relativism with the search for universal values of human rights and human dignity as studied in the pillar of ideological foundations. On an ethical level, we will address some specific contentious moments (migration, minority rights, freedom of the media).

Keywords: Hungary, European Union, illiberal democracy, universal democratic values

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK). A k jejímu vypracování byly použity pouze zdroje uvedené v rámci této práce.

Datum:.....

Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod.....	11
1. Univerzalita hodnot: teoretický rámec práce	13
1.1. Univerzalizmus a relativizmus v transkulturní komunikaci v kontextu Maďarska	14
1.2. Demokracie a lidská práva	16
1.3. Předpoklady fungování liberální demokracie podle Huntingtona a Fukuyamy	18
1.4. Perspektivy dalšího vývoje liberální demokracie.....	20
2. Dějinné pozadí	22
2.1. Od příchodu Maďarů do Karpatské kotliny po první světovou válku.....	22
2.2. Trianon, historická rána pro Maďarsko	24
2.3. Pod praporem admirála, kterého vystřídala vláda jedné strany.....	27
2.4. Od konce osmdesátých let po dominanci strany Fidesz.....	29
3. Úpadek demokracie a svobody v Maďarsku: aktuální situace.....	32
3.1. Právní stát a nezávislost soudnictví.....	34
3.2. Svobodná a nezávislá média v Maďarsku	35
3.3. Práva menšin v „iliberální demokracii“	37
3.4. Příčiny současného stavu.....	40
4. Transkulturní reflexe	44
Závěr	47
Seznam zkratk a značek	49
Seznam použité literatury.....	50
Internetové zdroje.....	52

Úvod

Téma této bakalářské práce je možné považovat za důležité, protože reflektuje aktuální výzvy, kterým čelí Maďarsko a Evropská unie, dále také sleduje sociálně-politický a kulturně-historický kontext. Tento spor se týká základních principů, které určují fungování moderních demokratických společností a jejich schopnosti spolupracovat navzdory kulturním a historickým rozdílům.

Dále je toto téma důležité pro pochopení dynamiky politických změn v postkomunistických zemích střední a východní Evropy. Maďarsko, které bylo jedním z prvních států, jenž se po pádu komunismu připojily k EU, nyní čelí kritice za odklon od demokratických principů a za posun k autoritářství. Studium těchto procesů se pokusíme odhalit, jak historické „trauma“, jakým je například trianonský komplex a kulturní specifika mohou ovlivnit politické směřování země. Téma je rovněž aktuální v kontextu současných globálních trendů, kde dochází k nárůstu populismu a nacionalismu. Tento trend je patrný nejen v Maďarsku, ale i v dalších částech světa, a jeho analýza je důležitá pro pochopení, jak mohou politické elity využívat kulturní a historické narativy k upevnění moci. Maďarsko tak může sloužit i jako případová studie pro širší fenomény, které ohrožují demokratické instituce a hodnoty.

V neposlední řadě má toto téma přímý dopad na každodenní život občanů v Evropské unii. Jakékoli oslabování demokracie a právního státu v jedné z členských zemí má potenciál ovlivnit stabilitu a důvěryhodnost celé Unie. To může mít důsledky pro ekonomickou spolupráci, bezpečnostní politiky a celkový politický konsensus v rámci EU. Proto je důležité se tímto tématem zabývat. Tato práce se pokusí nabídnout hlubší porozumění nejen současným politickým změnám v Maďarsku, ale i širším otázkám týkajícím se univerzality demokratických hodnot, kulturní identity a budoucnosti Evropské unie jako celku.

Hlavním cílem této práce je analyzovat a porovnat vztah mezi Evropskou unií a Maďarskem z perspektivy transkulturní komunikace. Práce se zaměřuje na zkoumání, zda a jak se univerzalita liberálně demokratických hodnot prosazuje v kontextu kulturních a historických specifíků Maďarska. Cílem je rovněž zjistit, do jaké míry Maďarsko uniká od těchto univerzálních hodnot a zda tento směr představuje validní alternativu k liberální demokracii.

V textu budeme pracovat s následující hypotézou: Maďarsko se pod vedením Viktora Orbána odklání od univerzálních liberálně demokratických hodnot, jak jsou chápány v Evropské unii, což vede k úpadku demokracie v této zemi. Tato odchylka však nemusí být pouhou odchylkou, ale může představovat legitimní alternativu, která odráží kulturní a historická specifika Maďarska. Zde je také výčet některých otázek, kterými se budeme zabývat:

Existují univerzální liberálně demokratické hodnoty, které by měly být akceptovány všemi členskými státy Evropské unie? Může být maďarský model „iliberální demokracie“ považován za validní alternativu k liberální demokracii v rámci Evropské unie? Jaké kulturní a historické faktory přispívají k současnému politickému směru Maďarska? Jaké jsou konkrétní projevy oslabování demokracie a svobody v Maďarsku pod vedením Viktora Orbána?

Práce je strukturována do třech hlavních kapitol, které se snaží systematicky zkoumat vztah mezi Evropskou unií a Maďarskem v kontextu transkulturní komunikace a univerzality liberálně demokratických hodnot. Tato struktura byla vybrána tak, aby umožnila komplexní analýzu tématu z různých perspektiv a poskytla ucelený pohled na problematiku. První kapitola poskytuje teoretický základ, druhá kapitola historický kontext a třetí kapitola aktuální analýzu současné politické situace.

Práce se snaží čerpat z idejí transkulturní komunikace tím, že zkoumá interakce mezi Evropskou unií a Maďarskem ve světle univerzálních liberálně demokratických hodnot. Transkulturní komunikace se zaměřuje na překonávání kulturních rozdílů a hledání společných hodnot prostřednictvím respektu a dialogu. Tato práce se pokouší analyzovat, jak se liberální demokratické hodnoty EU střetávají s kulturními a politickými specifiky Maďarska. Pochopení vztahu mezi kulturním relativismem a univerzalismem nám pomůže lépe pochopit střet mezi liberálními hodnotami EU a kulturními a politickými specifiky Maďarska. Hledání jednotných etických východisek v kulturně velmi heterogenním prostředí, jakým je Evropská unie, je obtížná výzva, přesto je to ale klíčový úkol, který pravděpodobně nikdy nebude a nemůže být dokončen. Práce dále klade důraz na historické a kulturní kontexty, které ovlivňují politické postoje a hodnotové systémy, čímž by mohla přispět k hlubšímu pochopení aktuální situace v Maďarsku a přinést nové perspektivy.

Závěrem bych chtěl ještě zmínit svůj osobní pohled na téma této práce. Maďarsko jsem několikrát navštívil a mám k němu velmi vřelý vztah. To se ale nedá říci o mém názoru na způsob jakým Viktor Orbán řídí Maďarsko několik posledních let. Změny, které se dějí v zemi tak blízko České republice mi někdy nahánějí strach a kladu si otázky, jak je možné, že dochází v Maďarsku k omezování svobody medií a diskriminaci menšin na takové úrovni. Pokusím se tuto problematiku pochopit a budu se snažit překonat svůj předpojatý postoj, budu se snažit být co nejvíce objektivní.

1. Univerzalita hodnot: teoretický rámec práce

V této kapitole se bude jednat o nastínění teoretického rámce celé práce, který bude sloužit k zodpovězení otázky po univerzalitě liberálních hodnot, současně půjde o úvahu nad kulturním relativismem. Hlavním cílem této kapitoly bude nastínit koncept kulturního relativismu a morálního nihilismu v protikladu s přístupem „top-down“¹. Kulturní relativismus, který představuje důležitý koncept v transkulturní komunikaci a je základem pro pochopení možné plurality a relativnosti kultur a hodnot. Tento přístup bude konfrontován s hledáním univerzálních hodnot, zejména v kontextu lidských práv a lidské důstojnosti. Obecné teoretické pozadí této kapitoly bude vztah mezi relativismem a universalismem a na jeho pozadí se pokusíme řešit vztah mezi EU a Maďarskem. Dále se v této kapitole zaměříme na možné hodnotové a postoje odlišnosti mezi Maďarskem a Evropskou unií, které se mohou odrážet v jejich vzájemném (a posledních několik let napjatém) vztahu.

Středem pozornosti bude také pojem „iliberální demokracie“. Má Fukuyama pravdu, když tvrdí, že liberální demokracie a tržní ekonomika představují vrchol vývoje politických a ekonomických systémů (jakožto příklad univerzálních hodnot), a tedy jakýsi konečný bod ve vývoji ideologií? Nebo tomu tak úplně není, jak by mohl ukazovat příklad Maďarska. Fukuyamovo pojetí dějin srovnáme s Huntingtonovým, který ve svém díle "Střet civilizací" předpokládá, že hlavní zdroj konfliktů ve světě po studené válce nebude ideologický nebo ekonomický, ale kulturní. Případě Maďarska nejde o kulturní střet mezi civilizacemi, ale o střet v rámci jedné civilizace, o její pravé vyjádření. Těchto možných kulturních rozdílů a maďarských specifik se poté dále dotkneme v druhé kapitole, jenž stručně pojednává o dějinném pozadí Maďarska.

Úkolem bude posoudit, do jaké míry je politický vývoj a chápání demokracie a lidských práv v Maďarsku v rozporu nebo v souladu s univerzálními demokratickými hodnotami, tak jak jsou chápány a reprezentovány Evropskou unií. Zde budeme mimo jiné vycházet zejména ze Sutora, který se důkladně věnuje politické a sociální etice. Nakonec se podrobněji zaměříme na demokratické hodnoty a lidská práva jako takové. Budeme se snažit zjistit, do jaké míry je tento koncept liberální demokracie (tak jak ji vidí Fukuyama a případně i Sutor) univerzální. Tato kapitola bude klást základy pro celou práci, budou zde vymezeny a rozebrány klíčové pojmy a

---

¹ v tomto kontextu, je přístupem „top-down“ myšlen způsob, kdy rozhodování a řízení přichází shora, tedy z vyšších úrovní hierarchie nebo od autorit, které určují pravidla, hodnoty a normy, které mají být následně aplikovány na nižších úrovních.

teoretická východiska. Pojdme se podívat na tento konkrétní příklad střetu univerzalizmu s relativismem, střet EU a Maďarska.

1.1. Univerzalizmus a relativizmus v transkulturní komunikaci v kontextu Maďarska

V této podkapitole se zaměříme na transkulturní komunikaci a její možný přínos pro dané téma. Skrze prizma transkulturní komunikace, budeme vycházet zejména z předních českých teoretiků transkulturního přístupu, tedy Zdenky Sokolíčkové a Františka Burdy. Na úvod je potřeba definovat pojem transkulturní komunikace. Začneme tím, že stručně definujeme obě tato slova samostatně. *Kultura* můžeme chápat jako komplexní systém, jenž zahrnuje všechny aspekty lidského světa, jak hmotné, tak i nehmotné. Jako lidé jsme přirozeně bytostí kulturní, což znamená, že si k našemu přežití musíme svůj svět utvářet v kulturní svět.² *Transkulturní* by pak odkazovalo k přesahu nad jednotlivou kulturou a slovo *komunikace* k potřebě vzájemného dialogu.³

Transkulturní komunikaci jako takovou může být obtížné definovat. Pro mě osobně je to přístup (a také proces) založený na překonávání rozdílů mezi dvěma a více stranami (ať už mezi dvěma lidmi nebo dvěma státy). Dialog, v jehož základu je vzájemný respekt, uvědomění si svojí důstojnosti a důstojnosti toho, kdo stojí proti nám. Dialog, jehož cílem je nalezení společných cílů a hodnot navzdory odlišnostem (ať už kulturním, ekonomickým nebo sociálním). Dialog, který si je vědom odlišností, nevzdává se najít to, co nás spojuje a nerezignuje na představu nějakých univerzálních etických hodnot, které se snaží hledat. Sokolíčková uvádí jednotlivé podmínky, jež by měly obě strany přijmout, aby takový dialog mohl být veden. Zde jsou některé z nich: „*povinnost nemlčet, pozdržení se soudu o pravdě, nepřijatelnost konceptu kolektivní viny, zdrženlivost při porovnávání kvantity a kvality utrpení*“⁴

Klíčovými hodnotami pro transkulturní přístup jsou svoboda, rovnost a důstojnost. Jestliže všechny strany nezastávají tyto hodnoty, dialog bude obtížný. Transkulturní přístup chápe člověka jako bytost otevřenou kulturním vlivům, ale zároveň zakotvenou ve vlastních hodnotách. V dnešní globalizované době, kdy se svět stává čím dál více vzájemně propojeným a „zmenšuje se“ díky technologickému pokroku a ekonomické provázanosti se s odlišnostmi

---

² CORETH, Emerich. *Co je to člověk*. Praha: ZVON, 1994. 50 s.

³ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. 16 s.

⁴ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. 59 s.

střetáváme častěji než kdy jindy. Možná by se dalo předpokládat, že v takové situaci se budou „obrušovat kulturní hrany“ a narůstat vzájemné porozumění a respekt. Je tomu ale opravdu tak?

Ne tak docela. Paradoxně často dochází k prohlubování kulturních rozdílů. Globalizace spíše, než zeslabuje tak posiluje etnické a kulturní divergence, politické a náboženské odlišnosti. To jak jednotlivých skupin, tak i zemí.⁵ Může to být mimo jiné tím, že cítíme, že náš způsob života a naše hodnoty jsou v globalizovaném světě ohroženy, s větším střetáváním se s odlišnostmi si tyto věci uvědomujeme více než kdy jindy. V prostředí střední Evropy, kam řadíme Českou republiku i Maďarsko může vyvolávat pocit ohrožení i dramatická změna v oblasti migrace do tohoto regionu od začátku devadesátých let, která do té doby byla razantně menší.⁶ Vnější vlivy, které působí na dané socio-kulturní prostředí v něm mohou vyvolat napětí a konflikty, což může nahrávat populistickým řešením, slibující sjednání pořádku a návrat k „tradičním hodnotám“, ať už tato fráze znamená cokoli.⁷ Nacionalismus je na vzestupu, dost možná jako reakce na pocit ztráty kontroly nad vlastním sociokulturním prostředím.

V kontextu Maďarska, které posledních několik let prochází politickým směřováním, jež se zdá být v rozporu s některými základními hodnotami EU, je třeba hledat cestu, jak na jedné straně respektovat tyto odlišnosti, ale na druhé straně nerezignovat na etické a demokratické hodnoty, které drží EU pohromadě. EU, potažmo celá Evropa, není jen geografickou skutečností, ale i idejí, která vychází z kulturních a duchovních kořenů. Reale k nim řadí řeckou kulturu, křesťanskou zvěst a vědecko-technickou revoluci.⁸

Antropologie nám v takové chvíli dává užitečný metodologický princip – kulturní relativismus, podle kterého bychom se měli každou kulturu snažit pochopit v jejím vlastním kontextu, nehodnotit ji a nesrovnávat ji s naší kulturou. Má to ale jednu nevýhodu: „*V praxi je tento přístup značně problematizován, naznačuje totiž, že vše je stejně dobré, tudíž konstatuje předpoklad pro morální nihilismus.*“⁹ Morální nihilismus tedy úplná rezignace na snahu najít jakékoliv objektivní etické hodnoty nebo pravidla pro definování obecného dobra, nemůže v naší době projít, potřebujeme najít něco co nás bude spojovat a o co můžeme společně usilovat. Avšak když uchopíme nihilismus jako metodu, může nám pomoci k otevření se vůči

---

⁵ BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. 140 s.

⁶ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. 35 s.

⁷ MURPHY, Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 35 s.

⁸ REALE, Giovanni. *Kulturní a duchovní kořeny člověka: Za obrození evropského člověka*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 27 s.

⁹ BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. 146 s.

jinakosti, jakožto aktivní snaha o dočasné „vyprázdnění“ našich hodnot a pozdržení se soudů o pravdě.¹⁰ V této práci se tuto metodu pokusím aplikovat.

Navzdory tomu, že transkulturní komunikace nabízí možnosti překonávání rozdílů a hledání společných hodnot, současná politická situace v Evropě ukazuje, že tyto principy nejsou vždy snadno aplikovatelné. To nás přivádí k otázce, jak jsou demokracie a lidská práva chápány a implementovány v různých kontextech, zejména v rámci Evropské unie.

1.2. Demokracie a lidská práva

V této kapitole se budeme zabývat teoretickým a normativním rámcem, který nám poskytne politická a sociální etika pro pochopení demokracie a lidských práv. Zvláštní pozornost věnujeme tomu, jak tyto hodnoty ovlivňují život v moderních společnostech, jako jsou Maďarsko a Evropská unie. Budeme hledat odpovědi na stěžejní otázky, například: jak může člověk žít spokojený a naplněný život? Jako lidé jsem bytostně závislí na vzájemné spolupráci, obzvláště pak, jestli žijeme v moderní společnosti. Politická etika stanovuje principy, pomocí kterých takové společenství lidí jako je třeba Maďarsko nebo Evropská unie řídit, aby se v něm dobře žilo. Což nás dovádí k hlavní otázce této práce: je liberální demokracie skutečně univerzální hodnotou?

Obecné dobro je základním cílem, ke kterému by každá společnost měla směřovat. Je to více než jen souhrn dobra jednotlivců, jsou to hodnoty, které mají být naplňovány tak, aby mohl být vytvořen řád, který by umožňoval žít lidem ve vzájemně smysluplném životě.¹¹ V kontextu demokracie je toto dobro definováno participací v rozhodovacím procesu, kde občané rozhodují o jeho podobě. Politická etika stanovuje hlavní principy, jejichž dodržování pomáhá naplňování obecného dobra. Zmiňme alespoň princip solidarity – tedy společné usilování o vzájemné dobro, přispívání k vytvoření prostředí, kde je uplatňováno právo a povinnosti občanů.¹² A dále ještě princip subsidiarity – pravidlo pro stanovení kompetencí, co se týká uskutečňování obecného dobra, které říká, že „*co může vykonat menší společenství, to mu má větší společenství ponechat*“¹³. Což znamená, že vyšší autority by měly zasahovat do činností nižších autorit pouze tehdy, když tyto nižší autority nemohou efektivně řešit problémy samy.

---

¹⁰ SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. 20 s.

¹¹ SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 39 s.

¹² SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 35 s.

¹³ SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 41 s.

Demokracii lze dnes chápat jako systém, který odmítá personalizovanou moc nad občany, nikdo si sám nemůže uzurpovat nepodmíněnou a neomezenou moc.¹⁴ Demokracii můžeme považovat za jeden ze základních pilířů Evropské unie. „*Jednota v rozmanitosti*“¹⁵ – motto EU a možná i jakási velmi stručná formulace společného dobra, kterého lze dosáhnout jen za účasti všech aktérů, tedy členských států, kteří si ponechají část své autonomie „rozmanitosti“ (uplatnění principu subsidiarity), ale budou usilovat o hledání toho co je nám společné a společně v těchto oblastech a politikách kooperovat směrem k „jednotě“, toho všeho ale lze dosáhnout jen s jasným hodnotovým rámcem. V případě EU, tento rámeček vychází ze znaků určujících západní civilizaci, jako jsou dědictví antiky, průmyslová revoluce, nástup kapitalismu, politického pluralismu, svobody slova a v neposlední řadě demokracie.¹⁶

Demokracie čelí mnohým výzvám. Podíl zemí, které jsou podle mezinárodních organizací označovány za nedemokratické se zvyšuje.¹⁷ Můžeme pozorovat ústup od zásad právního řádu a vzestup autoritářských tendencí, jako je například iliberální demokracie, která podkopává občanské svobody. Tento pojem, iliberální demokracie (někdy též neliberální demokracie či volební demokracie) je důležité jasně odlišit od liberální demokracie, kde jsou kromě „*konání pravidelných, svobodných a spravedlivých voleb, realizovány také principy a záruky právního státu, dělby moci, ochrany občanských a politických práv a svobod.*“¹⁸ Maďarsko je příkladem země, kde vláda Viktora Orbána zavádí politiky, které jsou vnímány jako ohrožení základních demokratických hodnot. Na druhou stranu, možná právě Orbán vnímá EU a některé její progresivistické politiky jako reálné ohrožení maďarského způsobu života. Duhan se zamýšlí nad tím, co je společné výrazným a úspěšným konzervativním postavám z minulosti. „*Všem jim je společný silný vztah k vlastní společnosti a lidem a snaha toto společenství uchovat*“¹⁹. Jak bude na dnešního „vůdce“ Maďarska pohlíženo za sto let, jako na „rozvraceče“ nebo „ochránce“ jeho společenství a s ním spojených hodnot?

V kontextu různých kulturních a politických realit je klíčová diskuze o univerzalitě hodnot, kterou představuje Evropská unie. Může existovat jediný model demokracie, přijatelný ve všech členských státech? Současný maďarský model demokracie vyvolává otázky, co lze

---

¹⁴ HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. 73 s.

¹⁵ OFICIÁLNÍ INTERNETOVÁ STRÁNKA EU. Motto EU. Online. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/eu-motto_cs [citováno 2024-05-08]

¹⁶ DUHAN, Andrej. *Konzervativní revoluce*. Brno: BOOKS & PIPES, 2022. 12 s.

¹⁷ HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. 20 s.

¹⁸ HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. 135 s.

¹⁹ DUHAN, Andrej. *Konzervativní revoluce*. Brno: BOOKS & PIPES, 2022. 23 s.

chápat jako „rozmanitost“ a co už chápat jako odklon od společných hodnot, které drží EU pohromadě „jednotu“. A jak tyto hodnoty uchovávat v době, kdy „objektivní ustupuje subjektivnímu, pravda pocitům, rozum emocím, svoboda osvobození, osobní odpovědnost kolektivní, spravedlnost sociální spravedlnosti.“²⁰ Politickou etiku a zásady demokracie můžeme považovat za klíčové pro udržení spravedlivé a prosperující společnosti. Nicméně, otázky o univerzalitě těchto hodnot a jejich adaptabilitě v různých kulturních kontextech zůstávají otevřené. To nás vede k diskusi o rozdílných pohledech na předpoklady pro fungování liberální demokracie.

1.3. Předpoklady fungování liberální demokracie podle Huntingtona a Fukuyamy

V této kapitole se pokusíme rozebrat dvě politické teorie, jenž prezentují odlišná paradigmatu vývoje liberální demokracie do budoucna. Střet univerzalistického přístupu (Fukuyama) s více relativistickým (Huntington). Na jedné straně stojí Fukuyama a jeho teze „Konec dějin“, na druhé Huntington s jeho konceptem „Sřet civilizací“. Obě teorie poskytují hluboký vhled do mechanismů, kterými se společnosti vyvíjejí a reagují na výzvy moderního světa a pomohou nám lépe pochopit dynamiku mezi liberální demokracií a kulturními specifiky.

Na jedné straně stojí Fukuyama, který tvrdí, že s rozšířením západní liberální demokracie došlo k vyvrcholení ideologického vývoje lidských dějin. Liberální demokracie je podle něj konečný politický systém, který nejlépe vyhovuje základním lidským potřebám (jako je svoboda, rovnost nebo touha po uznání), což vede k politické stabilitě a ekonomické prosperitě.²¹ Zatímco Huntington argumentuje, že hlavním zdrojem globálních konfliktů nebude ideologie ani ekonomika, ale kultura.²² Huntington rozděluje svět do několika kulturních bloků, které mají silné historické, náboženské a kulturní základy. Dle Huntingtona tyto rozdílné základy povedou k největším konfliktům, protože civilizace budou bránit své hodnoty a tradice proti vnějším vlivům.²³

Fukuyamovo tvrzení o konci dějin, může vyvolat diskusi o její univerzální platnosti. Je skutečně tento způsob vlády nejlepší možný všude na světě? Nebo jde o způsob vlády, který vychází ze západní tradice a nelze ho tak dobře aplikovat v jiných kulturních oblastech? Systém

---

²⁰ DUHAN, Andrej. *Konzervativní revoluce*. Brno: BOOKS & PIPES, 2022. 14 s

²¹ FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. 11-13 s.

²² HUNTINGTON, Samuel Phillips. *Sřet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001. 15 s.

²³ HUNTINGTON, Samuel Phillips. *Sřet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001. 37-40 s.

liberální demokracie zajisté poskytuje jednotlivci dobrou ochranu jeho práv, a podporuje ho v naplňování jeho potenciálu. Na druhé straně možná může vést k přílišnému z pohodlnění a pasivitě. Časté střídání vlád, pluralita a relativismus ve společnosti může někoho přivést k názoru, že společnost stagnuje a nemá jasný cíl (a možná také nemá jasného nepřítele a dobře definované obecné dobro, ke kterému bychom se mohli společně vztáhnout, na rozdíl od autoritářských či totalitních režimů). Nárůst nedemokratických režimů a populistických hnutí naznačuje, že možná čelíme mnoha novým výzvám, se kterými bude liberální demokracii trvat déle se vyrovnat, nikoli konečný kolaps Fukuyamovy teorie.

Když se pokusíme aplikovat Huntingtonovu teorii na situaci v Maďarsku, mohli bychom vnímat Maďarsko (pod vedením Viktora Orbána) jako jakousi „civilizaci uvnitř civilizace“. Jedna z definic civilizace podle Huntingtona zní následovně: „*Civilizace – to jsou ona nejširší „my“, uvnitř kterých se cítíme kulturně doma a která nás odlišují od všech jiných „oni“*“.²⁴ Existují v Maďarsku specifické hodnoty, které jsou dané možným odlišným dějinným vývojem a které naráží na očekávání a normy nastolené Evropskou unií? Fukuyama říká, že specifická kultura se může stát překážkou demokratizace. Dále popisuje některé kulturní faktory bránící vytvoření stabilní liberální demokracie. Mezi které řadí nacionalismus (ve formě netolerance odlišností, národních, etnických či rasových v rámci daného státu), náboženství (ve fundamentalistické formě) a také výrazně nerovnou společenskou strukturu.²⁵

Myslím si, že je ale také možné se domnívat, že politický obrat a větší tendence k autoritarismu v Maďarsku může souviset s krizemi, které postihly Evropskou unii a ta je nebyla schopná efektivně zvládnout ve všech svých regionech. Konkrétně mám pak na mysli tzv. „migrační krizi“, která vrcholila roku 2015. Maďarsko v ní přijalo na počet obyvatel velké množství migrantů, daleko přesahující ostatní země s podobnou ekonomickou a historickou zkušeností²⁶ (myšleno zejména země Visegrádské skupiny, jenž na přistěhovalce v takovém množství z tak odlišných kulturních oblastí nejsou zvyklí jakožto národ starousedlíků, do velké míry s etnickým principem). Tuto krizi pak interpretovali jako možný důkaz negativního dopadu liberalismu, jenž oslabuje schopnost národů bránit se hrozbám dnešního světa (čímž může být myšlena třeba právě uprchlická krize)²⁷

---

²⁴ HUNTINGTON, Samuel Phillips. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001. 35 s.

²⁵ FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. 213 s.

²⁶ DORRBECKER, Maxmilian (2015). Map of the European Migrant Crisis 2015. Online. Wikipedia. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_the_European_Migrant_Crisis_2015_\(cs\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_the_European_Migrant_Crisis_2015_(cs).png) [citováno 2024-05-08]

²⁷ KRASTEVA, Ivan; HOLMES, Stephen. *Světlo, které pohaslo: Vyúčtování*. Praha: Karolinum, 2020. 47 s.

Mohla tato krize vyvolat poptávku po „autoritářšějších opatřeních“ a „silnějším vůdci“? Orbán a jeho Fidesz pak jen naplnili tyto společenské požadavky. Orbánovo vládnutí a jeho přístup k vedení státu bychom mohli vnímat jako symptomy "megalothymie" – termínu, který Fukuyama používá pro popis touhy po uznání a dominance nad ostatními. Toto chování se projevuje v Orbánově snaze o upevnění kontroly nad maďarským politickým a mediálním prostředím, což může v dlouhodobém horizontu ohrozit zdraví maďarské demokracie.

Orbán a jeho vláda čelí mezinárodní kritice za způsoby, jakými se snaží upevňovat moc, a za potlačování projevu médií a politické opozice. Nicméně, možná bychom mohli argumentovat, že Orbánovi metody umožnily udržet sociální stabilitu a zpomalit rozšiřování sociálně-ekonomických rozdílů mezi různými vrstvami populace. V dobách krize, jako byla migrační vlna, může být pevnější a rozhodnější vedení efektivnější v rychlém řešení problémů, což je výzva, se kterou se liberální demokracie často potýkají.

Porovnání Fukuyamova "*Konce dějin*" a Huntingtonovým „*Střetem civilizací*“ nám umožnil hlubší pohled na dynamiku mezi liberální demokracií a kulturními specifiky, jak je ilustruje příklad Maďarska. Zatímco Fukuyama vidí v liberální demokracii konečnou fázi politického vývoje, Huntington nás upozorňuje na potenciální střety způsobené hlubokými civilizačními rozdíly. Nyní se podíváme na praktické aspekty těchto teorií a jejich vliv na současnou politickou situaci v Maďarsku. Zkušenost této země naznačuje, že reálná politika je často komplikovanější, kdy je potřeba přihlédnout také na aktuální sociální a ekonomické krize.

1.4. Perspektivy dalšího vývoje liberální demokracie

V této závěrečné podkapitole se zaměříme na konkrétní aspekty fungování liberální demokracie a na výzvy, kterým čelí. Budeme zkoumat, jaké jsou klíčové komponenty liberální demokracie podle Fukuyamy a jaké mechanismy mohou vést k jejímu oslabení nebo zničení.

Zmiňme, že k liberální demokracii, tedy té formy demokracie, která vychází z hodnot Evropské unie, přináleží podle Fukuyamy dva zásadní komponenty. Za prvé liberální právní řád a za druhé masová politická participace. Jsou to dva odlišné cíle, které je ale potřeba dokázat skloubit, aby mohly být oba naplněny zároveň.²⁸ Liberální demokracie je podle Hofmanové takový hlavolam, ve kterém je zapotřebí najít vhodnou koexistenci principů demokracie, svobody a řádu. Hlavolam, který za pomoci zkušeností, poznání, odpovědnosti, citu a vůle

---

²⁸ FUKUYAMA, Francis. *Politický řád a politický úpadek*. Praha: Dokořán, 2018. 341 s.

musíme neustále řešit a adaptovat tak systém liberální demokracie na neustále se měnící podmínky, ve kterých se zrovna nacházíme.²⁹

Jak již bylo zmíněno za poslední dobu liberální demokracie ve světě není na vzestupu, je tomu naopak, konkrétně byl rok 2019 čtrnáctým rokem demokratického úpadku. Jak k tomu mohlo dojít? Existují nějaké konkrétní mechanismy, které k tomu přispěly? Huq s Ginsburgem identifikovali pět základních mechanismů „ústavního úpadku“, způsobů pomocí kterých, bylo a je dosahováno oslabování či úplné zničení liberální demokracie. Změny ústavy, odstranění institucionálních kontrolních nástrojů, centralizace a politizace výkonné moci, zužování veřejné sféry a odstranění politické soutěže. Ze všech těchto mechanismů má nejvyšší váhu ten první, změny ústavy, pomocí něhož mohou být zrealizovány další mechanismy.³⁰ Příkladem z Maďarska může být jasně patrná centralizace moci, například oslabením místních samospráv nebo ústavního soudu.³¹

Na jedné straně Orbán tvrdí, že to oni jsou ti „pravý Evropané“, že pokud se chce Západ „zachránit“ musí napodobovat Východ.³² Na druhé straně analýza Saty (zkoumající Orbánovy projevy v letech 2010-2018) ukazuje, jak Orbán používá dualistické vidění světa (dobří lidé proti jejich nepřátelům – nejčastěji různé menšiny, například sexuální), neustále vytváří a udržuje obraz existenčních krizí, kterým Maďarsko čelí (nejprve finanční krize, poté migrační krize, důležitou roli hraje také demografická krize a s ní související programy na podporu rodin).³³ Orbánovy politiky se zaměřují na obranu národní identity a tradičních hodnot, a staví se proti liberálním principům, jako jsou multikulturalismus, práva menšin a genderová rovnost. Kritika jeho přístupu spočívá v tom, že omezuje demokratické svobody a posiluje autoritativní tendence v zemi.

Maďarsko, jako člen Evropské unie, čelí rostoucímu mezinárodnímu tlaku, aby se vrátilo k principům právního státu a demokratickým normám. Co ale způsobilo současnou politickou situaci v Maďarsku, charakterizovanou autoritářskými tendencemi a směřováním k iliberální demokracii? V druhé kapitole se krátce podíváme na dějinné pozadí Maďarska. Objevily se v jeho historii nějaké momenty, které předznamenaly jeho současný stav?

---

²⁹ HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. 22 s.

³⁰ HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. 220 s.

³¹ HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. 223 s.

³² KRÁSTEV, Ivan; HOLMES, Stephen. *Světlo, které pohaslo: Vyúčtování*. Praha: Karolinum, 2020. 59 s.

³³ MEJSŘÍK, Martin; HANDL, Vladimír. *Current Populism in Europe: Gender-Backlash and Counter-strategie*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e.V., 2021. 49 s.

2. Dějinné pozadí

V této kapitole se pokusíme stručně nastínit jaké je dějinné pozadí Maďarska. Představíme hlavní události, které formovaly maďarský národ a vedly k vytvoření dnešního státu. Za prvé se budeme zabývat otázkou, zda odlišný původ Maďarů odráží některé kulturní odlišnosti, které můžeme sledovat i dnes. Má konflikt mezi dnešním „Orbánovým Maďarskem“ nějaké historické kořeny v „maďarské zkušenosti“? Rozebereme trianonský komplex, kde Maďaři dostali világoš³⁴, způsobuje toto přetrvávající trauma ze ztráty nedávné velikosti – volání po jednotě, po silném vůdci – který chce navrátit Maďarsku jeho „velikost“? Můžeme o Maďarsku říci, že trpí megalothymií?³⁵

Za druhé nás bude zajímat současná politická situace. Budeme si klást následující otázky. Vede dnes Maďarsko strana, která má údernou rétoriku, nacionalistický apel, není svázána žádnou ideologií (propojuje některé aspekty levice a pravice), nabízí sociální politiku, která má reálný pozitivní dopad na miliony Maďarů za cenu zavírání očí před demokratickými hodnotami? Nebo je směřování Maďarska dáno kulturní odlišností, kdy je zapotřebí uplatnit kulturní relativismus a neměli bychom tedy (jakožto EU) zasahovat do dění v Maďarsku?

2.1. Od příchodu Maďarů do Karpatské kotliny po první světovou válku

Maďaři, původně kočovný národ, se začali usazovat v oblasti dnešního Maďarska na konci devátého století. Nejpravděpodobněji sem přišli ze západní Sibíře a severní části Uralu. Nicméně, bychom je neměli chápat jako homogenní etnikum, které jednoho dne přišlo do Evropy a usadilo se v ní. Maďarský historik Kontler říká „*Z hlediska antropologického i kulturního představují „Maďaři“ nesmírně smíšený fenomén, takže nějaký „čistý kmen Maďarů“ v tomto smyslu neexistoval*“.³⁶ Stejně tak je to mnohem komplikovanější s jejich usazením se v Evropě, jenž probíhalo během několika staletí a dlouhého putování, během kterého na ně působily různé kulturní vlivy, ať už to byla východoslovanská kultura nebo řecko-byzantské křesťanství³⁷. Maďaři postupně opouštěli svoje nomádské a nájezdné strategie, zdokonalovali svoje zemědělství a jejich společnost se začala více stratifikovat.

---

³⁴ přísloví odkazující k bitvě u Rumunského města Világoš, kde byla roku 1849 drtivě poražena maďarská revoluční armáda

³⁵ Pojem od Francise Fukuyama odkazující na touhu být uznáván jako nadřazený nad ostatními. V tomto kontextu je tím myšleno, že Maďarsko pod Orbánovým vedením se silně upřednostňuje v některých důležitých zahraničních otázkách (například pomoc Ukrajině) národní a stranické zájmy před zájmy Evropy

³⁶ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 26 s.

³⁷ PRAŽÁK, Richard. *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri, 2010. 13 s.

Maďaři bývají označováni dvěma způsoby, první z nich – Magyar pochází z ugrofinštiny, ze slov mon (mluvit) a er (muž) odtud pak český název – Maďarsko. Druhý způsob pramení z toho, jak byli Maďaři označováni na Západě, tedy jako Turci, odtud pak vznikl latinský název Hungaria a české slovo Uhry.³⁸

Poloha Maďarska, na periferii Západu a Východu mohla dosti ovlivnit národní charakter, zemi, které se nachází mezi dvěma světy a zároveň je světem jedinečným, jiným, vzdorovitým, uzavřeným a heterogenním, progresivním a otevřeným. Země mnoha paradoxů, takový hlavolam, jako Rubikova kostka.

Velký zlom přichází na přelomu desátého a jedenáctého století, kdy dochází ke zrodu středověkého Uherského království, kníže Gejza z rodu Arpádovců se nechal pokřtít, stabilizoval a centralizoval Uhry. Jeho syn Štěpán požádal papeže, aby ho korunoval uherským králem, tak se také roku 1000 stalo.³⁹ Štěpán se snažil z Uher vybudovat silný, křesťanský stát a co nejvíce se vyrovnat zemím západní Evropy a ostatním královstvím té doby. Velmi zajímavý mi přijde i pohled samotného Štěpána, na to, jak by mělo vypadat středověké království, který údajně tvrdil, že: „království obývaná jedním národem jsou slabá, proto je potřeba podporovat a ochraňovat přistěhovalce“.⁴⁰ Štěpánova strategie otevřenosti vůči přistěhovalcům by mohla být interpretována jako raný příklad pochopení významu etnické a kulturní diverzity pro státní stabilitu. V kontextu středověké Evropy, kde etnická homogenita nebyla pravidlem, ale spíše výjimkou, jeho politika pravděpodobně představovala pragmatický přístup k udržení míru a hospodářského rozvoje. To zní jako velký kontrast k dnešní politice strany Fidesz, zdůrazňující ochranu maďarské kulturní identity.

Jinde krizové 14. století, se v Uhrách neslo ve znamení relativní stability a prosperity, Kontler to však zdůvodňuje tím, že západní Evropa procházela rychlým růstem v předchozím 13. století, zatímco Uhry zaostávaly, a proto k nim období prosperity i krize dolehlo později.⁴¹ V 15. století se na trůn dostává Matyáš Korvín, jenž Uhry výrazně modernizoval a reformoval, z Uher se stává regionální velmoc a Matyáš se svou popularitou vyrovnává Štěpánovi⁴². V 16. století ale přichází úpadek. Uhry se na nějaký čas rozpadají hned na tři části, pod nadvládou

---

³⁸ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 31 s.

³⁹ OLSZAŇSKA, Barbara; OLSZAŇSKI, Tadeusz; TURP, Craig a SVOBODOVÁ, Lenka. *Maďarsko*. Praha: Ikar, 2011. 36 s.

⁴⁰ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 46 s.

⁴¹ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 72 s.

⁴² OLSZAŇSKA, Barbara; OLSZAŇSKI, Tadeusz; TURP, Craig a SVOBODOVÁ, Lenka. *Maďarsko*. Praha: Ikar, 2011. 38 s.

Osmanské říše, Habsburků a Jana Zápolského.⁴³ Karpatská kotlina se stává bojištěm mezi velmocemi.⁴⁴ Vinou válek a epidemií obyvatelstva rapidně ubývá, z části venkova se stává pustina. Uherská šlechta se mezitím snaží si zajistit lepší postavení tím, jak vyjednává s oběma stranami,⁴⁵ až později se jasně přikloní na stranu Habsburků.⁴⁶ Jejich vzájemný vztah se postupně upevňuje až se Uhry, i díky rozloze a nerostnému bohatství stávají hlavní mocenskou oporou Habsburské monarchie.⁴⁷

Život v rámci monarchie sebou ale přináší i značné komplikace. Císař Josef II. v roce 1784 v rámci svých modernizačních snah zavedl jako jediný úřední jazyk němčinu a nejen to, dále také označil maďarštinu za nedostatečně vyspělou.⁴⁸ V Uhrách pomalu nastává národní obrození a snahy vymanit se z habsburského područí, vše vrcholí roku 1849 vyhlášením Uherské nezávislosti.⁴⁹ Odpor byl potlačen a ukončen bezpodmínečnou kapitulací u Világoše.⁵⁰ Situaci uklidnilo až Rakousko-Uherské vyrovnání v roce 1866, které mělo Uhrám zajistit rovnoprávné postavení v rámci monarchie.⁵¹ Je však důležité také uvést, že Uhry byly multietnické, Maďaři tvořili v Uhrách přibližně polovinu populace, zbytek pak byli například Slováci, Rumuni nebo Chorvati, kteří nyní začínali čelit maďarizaci.⁵² Mezitím začíná první světová válka, jejíž záminkou bylo zavraždění následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Proti výsadnímu postavení Uher v rámci monarchie, nepřinesla jeho smrt velký zármutek mezi maďarskou elitou, nikdo si však asi nedokázal představit, co válka nakonec přinese.⁵³

2.2. Trianon, historická rána pro Maďarsko

První světová válka právě skončila a Evropu čekala dlouhá jednání o její budoucnosti. Pro dnes již bývalou Rakousko-Uherskou monarchii to musel být šok, válka ve které chtěla obnovit zašlou slávu, se obrátila proti ní, monarchie padla. To největší překvapení na Uherskou

---

⁴³ PRAŽÁK, Richard. *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri, 2010. 103 s.

⁴⁴ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 122 s.

⁴⁵ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 149–150 s.

⁴⁶ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 159 s.

⁴⁷ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 184 s.

⁴⁸ PRAŽÁK, Richard. *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri, 2010. 156 s.

⁴⁹ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 234 s.

⁵⁰ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 236 s. I

⁵¹ OLSZAŇSKA, Barbara; OLSZAŇSKI, Tadeusz; TURP, Craig a SVOBODOVÁ, Lenka. *Maďarsko*. Praha: Ikar, 2011. 42 s.

⁵² KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 274 s.

⁵³ LENDVAI, Paul. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2001. 286 s.

část říše ještě čekalo. Bylo jasné, že předválečná politická mapa střední Evropy je již nevyhovující. Na základě čeho, ale vytyčit nové hranice, jak to udělat, aby bylo všem oprávněným požadavkům různých národností vyhověno?

Válka formálně skončila 11. listopadu 1918 podepsáním příměří mezi zeměmi Dohody a Německem. V ten den, ale boje v Evropě neskončily, určitě ne v maďarském pohraničí. Původně velké Uhry se nehodlaly vzdát území, které mělo nově připadnout čerstvě vytvořeným nástupnickým státům. Nový řád v Evropě měla nastolit Pařížská mírová jednání, jež měla vycházet principů, které byly obsaženy ve Wilsonových Čtrnácti bodech.⁵⁴ „*Urputný zápas o území probíhal téměř mezi všemi státy střední a jihovýchodní Evropy... Principiální zápas pak téměř všichni vedli s Maďarskem.*“⁵⁵

Osud Maďarska byl projednáván v letohrádku Trianon, ve versaillském parku. Roku 1920 byl vynesena verdikt, zástupci Maďarska neměli jinou možnost než ho podepsat. Území Uherského království se zmenšilo z 282 000 čtverečných kilometrů na 93 000. Hospodářská struktura země se rozpadla, miliony maďarsky mluvících lidí najednou nepatřily pod Maďarsko. Vzniklo moderní Maďarsko, nevelký národnostně homogenní stát uprostřed Evropy, myšlenka velké říše, ale nezaujala. Jak se tohle všechno mohlo stát? Možná tím, že bylo Maďarsko na straně poražených, mělo slabou vyjednávací pozici a také slabé vyjednávače, nebo tím, že Západní Evropa byla více nakloněna menším národním státům, které si chtěly vládnout sami.⁵⁶

Tuto otázku si začali Maďaři také klást, ale odpověděli si na ni většinou úplně jinak. Začali hledat viníky celé situace, často mezi Židy. V celé situaci viděli obří nespravedlnost, se kterou se nehodlali smířit. Dnes nám to nepřijde tolik překvapivé, ale poválečná situace, politický chaos a pocit křivdy bohužel nezavedl Maďarsko na cestu demokratizace, tak jako tomu bylo třeba v Československu. Na nějaký čas zemi ovládli komunisté, od konce války do roku 1920, ti byli však potlačeni a moci se chopil admirál Horthy, byl nastolen autoritativní a nacionalistický režim trvající do druhé světové války.⁵⁷

Postoj Maďarské veřejnosti k událostem Trianonu bychom možná bez velkého přehánění mohli nazvat kolektivním traumatem. Dnes uplynulo od Trianonu více jak sto let, během kterých si generace obyvatel Maďarska prošly mnoha nelehkými obdobími, stejně tak

---

⁵⁴ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 301 s.

⁵⁵ IRMANOVÁ, Eva. *Maďarsko a versaillský mírový systém*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. 83 s.

⁵⁶ LENDVAI, Paul. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2001. 298-302 s. ISBN 80-200-0856-X

⁵⁷ OLSZAŇSKA, Barbara; OLSZAŇSKI, Tadeusz; TURP, Craig a SVOBODOVÁ, Lenka. *Maďarsko*. Praha: Ikar, 2011. 43 s.

jako si prošly obdobími prosperity a růstu. Hodnocení Trianonu se však nijak výrazně neliší od toho jak tomu bylo před sto lety. Nicméně se se mi myšlenka revize této smlouvy zdá dnes mnohem méně realistická, než jak tomu bylo v prvním desetiletí po Trianonu.

„*Současné hranice jsou pojímány jako hluboce nespravedlivé*“ napsal v roce 1994 historik Szymanowski. Devadesátá léta jsou stejně jako v Česku tak i v Maďarsku spojena s vytvářením nového společenského řádu, který nahradí socialismus. V rámci těchto změn se také znovuobjevuje téma Trianonu, jenž se v dobách, kdy Maďarsko patřilo pod „spřátelené státy Východního bloku“ nemohlo tolik řešit, ale vždy tu bylo, jako pára pod hrncem.

Hungarolog Robert Pejška, v rozhovoru pro Seznam zprávy, z roku 2020, mluví o způsobech, kterým Orbánova vláda symboliku Trianonu stále přiživuje, například focením se s mapami Uherského království, v podobě před první světovou válkou. Zmiňuje také, že postoj k Trianonu je jeden z mála průsečíků současné politiky. „*Koho nebolí Trianon, tak není Maďar*“.⁵⁸

Z české perspektivy může být obtížnější objektivně Trianonskou smlouvu zhodnotit, neboť formovala také podobu tehdejšího Československa. Rozdělení Evropy po První světové válce ustanovilo fungování naší současné země a vyneslo na společenský a mezinárodní piedestal takové osobnosti jako byl Tomáš Garrigue Masaryk. Přesto se domnívám, že Trianon nebyl v mnoha ohledech spravedlivý vůči Maďarsku. Při smlouvě byl uplatňován princip viny a trestu, Maďarsko se muselo zavázat k placení reparací, jako by nestačilo, že bylo vyčerpané válkou, přišlo o velkou část svého hospodářství, jehož logistika byla velmi narušena, zůstalo mu pouhých 38 % z původního národního majetku⁵⁹, přišlo o mnoho svých obyvatel a etnických Maďarů, kteří se nyní ocitli za hranicemi Maďarska, mnoho z nich jich emigrovalo do „nového Maďarska“ (jen v letech 1918-1920 to bylo až 400 000 lidí⁶⁰). Z regionální mocnosti se stala země, která byla obklopena zeměmi, které byly najednou téměř všechny větší než Maďarsko (výjimkou bylo jen Rakousko). Domnívám se, že státy Dohody měly vůči Maďarsku postupovat mírněji, aby tak pomohli lépe zachovat mír v Evropě. Nicméně otevírat územní otázku Maďarska dnes, kdy je Maďarsko v Evropské Unii, se jeví jako zcela nerealistické. Snad by mohla některým Maďarům pomoci sounáležitost a solidarita v rámci „evropského projektu“, kdy se nemusejí identifikovat jen jako Maďaři ale i jako Evropané.

---

⁵⁸ HARZER, Filip (2020). *Koho nebolí Trianon, není Maďar, učí se děti o sto let starému traumatu*. Online. Seznam Zprávy. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/koho-neboli-trianon-neni-madar-uci-se-deti-o-sto-let-starem-traumatu-108489> [citováno 2024-02-26]

⁵⁹ IRMANOVÁ, Eva. *Maďarsko a versailleský mírový systém*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. 197 s.

⁶⁰ LENDVAI, Paul. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2001. 299 s.

2.3. Pod praporem admirála, kterého vystřídala vláda jedné strany

Maďarsko po první světové válce nečekaly lehké časy, do jeho čela na se začátku dvacátých let dostal šlechtic, admirál Horthy, který společně se „svými“ premiéry udával podobu Maďarska. Volební právo se rozšířilo, cenzura zpřísnila a antisemitismus se stal oficiální ideologií. Již v roce 1920, vyšel zákon, jehož důsledkem bylo snížení židovských studentů na vysokých školách (z 24 % na 8-12 %, což ale bylo proporcčně stále více než jaké bylo jejich zastoupení v populaci)⁶¹ Touha po revizi hranic byla velká, jako největší spojenec pro splnění tohoto úkolu se ukázalo Hitlerovo Německo.

Do Maďarska se začal vracet optimismus, vypukla druhá světová válka a Hitler začal plnit svoje sliby vůči Maďarsku. Postupně Maďarsku „navracel“ některá z jeho „ztracených“ území, z nich největší bylo severní Sedmihradsko a Sikulsko (získané na úkor Rumunska, jež bylo v té době paradoxně také spojencem Německa). S Hitlerovou lákavou nabídkou však přišla záhy Hitlerova hořká prohra, minimálně pro Maďarsko. Nacistické Německo bylo poraženo a Maďarsko se znovu ocitlo na straně poražených. Jak to dopadlo s revizí Trianonských hranic? Maďarsko žádné území nezískalo (nic z toho co Hitler „vrátil“ nezůstalo), oproti Trianonu navíc ještě ztratilo tři vesnice, ty připadly Československu.⁶²

K určení toho, jaká bude politická budoucnost Maďarska přispěla jaltská konference. Zde se v podstatě rozhodlo, že Maďarsko připadne pod sféru Sovětského svazu. Maďarští komunisté po konci války doufali v rychlé převzetí moci, poválečná situace jim byla příznivě nakloněná. Volby se konaly v listopadu 1945, na mnoho dalších dekád už podobně demokratické a svobodné volby nebudou. Komunistická strana ke svému překvapení skončila až druhá, se ziskem pouhých 17 %, vyhrála strana maloroľníků. Tímto neúspěchem se ale nenechala odradit, podařilo se jí vstoupit do koaliční vlády a obsadit některé klíčové posty, jako třeba ministerstvo vnitra. S podporou Sociálně demokratické strany a také Sovětského vlivu se jí dařilo prosazovat pozvolné znárodňování. Další volby se konaly již v roce 1947, dnes známe jako „volby modrých lístků“. Komunistické straně se podařilo vyhrát, mimo jiné díky četným manipulacím s volebními lístky. Procesy znárodňování a upevňování moci se mohly rozjet, avšak vše mělo být postupné a nevyvolat velký rozruch. Změny dělat tak, jako když se krájí salám na tenká kolečka, krájet tiše a postupně, aby se nikdo nevšiml, že salám pozvolna mizí. Do dalších voleb v roce 1949 se strana komunistů spojila se sociální demokracií, pod názvem Maďarská strana pracujících, svým „krásným výsledkem“ 96 % hlasů, nebyla pravděpodobně

⁶¹ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 318-321 s.

⁶² LENDVAI, Paul. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2001. 324-339 s.

ani tak překvapená. Nastupuje období vlády jedné strany a stalinizace (centralizace moci, politické čistky, kult osobnosti, ideologická kontrola...), v mnohém podobné jako situace v ČSSR na začátku padesátých let.⁶³

„Maďarským Gottwaldem“ se stal Mátyás Rákosi, první tajemník strany a předseda vlády, kolem kterého se začal utvářet kult osobnosti. Jeho sláva začala upadat po Stalinově smrti a moc postupně přebírá mírnější a reformátorský Imre Nagy. Na politické scéně jsou dvě velké figury a strana nemá jasný směr. Nagy je nařčen z „pravicové úchylky“⁶⁴, Rákosi ho obviňuje ze spiknutí a chce se vrátit do čela strany. Strana je nejednotná a vysílá smíšené, nejasné signály, ve společnosti se začínají objevovat první nepokoje. Moskva se rozhone problém řešit, do čela Maďarska má nastoupit Gerő a situaci uklidnit. Je říjen 1956, v Budapešti se koná státem povolená demonstrace, má vyjádřit solidaritu s aktuálním děním v Polsku. Dav, ale začne skandovat hesla jako „Nagy do vlády, Rákosi do Dunaje!“, „Rusové, táhněte domů“, to je teprve začátek. Demonstranti strhnou obří sochu Stalina, obsadí budovu rozhlasu a odvysílají své požadavky. Górovi nezbyvá než Sovětský svaz požádat o vojenskou pomoc. Začalo Maďarské povstání, jež bylo sovětským vojskem brutálně potlačeno. Odpor Maďarů si vyžádal více než pět tisíc obětí.⁶⁵

Hlavní postavou dění po událostech z roku 1956 se stal János Kádár. Až jemu se podařilo do určité míry sjednotit Maďarskou společnost a spojit dva protichůdné proudy ve straně. Z počátku nebyl mezi veřejností populární zejména tím, jak vystupoval proti povstání. V šedesátých letech se situace v Maďarsku začíná zlepšovat, život v zemi je svobodnější než v jiných zemích východního bloku, a nejen to, začíná se dařit i ekonomice. Maďaři mimo jiné mohli snáze cestovat na Západ. Kádárovi a jeho spolupracovníkům se podařilo vytvořit v Maďarsku socialismus, který kombinoval prvky ze zemí Východního bloku s některými aspekty západních demokracií. Pro toto období, ve kterém se mísí různé ideologické prvky se ustálil pojem gulášový socialismus.⁶⁶

Koncem osmdesátých let se maďarské ekonomice přestává dařit, přichází krize a s ní i pokles životní úrovně. Optimismus v „nejliberálnější zemi Východního bloku“ polevuje. Režim nebyl represivní do takové míry jako například v té době v sousedním Československu, politická atmosféra byla uvolněnější a mohla tak existovat o něco otevřenější politická diskuse.

---

⁶³ PRAŽÁK, Richard. *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri, 2010. 320 s.

⁶⁴ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 389 s.

⁶⁵ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 393 s.

⁶⁶ LENDVAI, Paul. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2001. 367 s.

Na světovou politickou scénu přišel Gorbačov, zatímco domácí Kádár byl po více než třiceti letech v čele země vyčerpán a zdravotně na tom byl špatně. Politické změny byly nevyhnutelné.

Starý režim se postupně začal transformovat. Opozice se začala jasně formovat. Železná opona podél rakouských hranic padla. Přišly ekonomické reformy, ale také revize událostí z roku 1956. Imre Nagy, jenž byl popraven v roce 1958, se dočkal velkolepého pohřbu. Při této události přednesl svůj projev mladý intelektuál, tou dobou možná vnímaný jako symbol nastupující demokracie, Viktor Orbán.⁶⁷ 1990 proběhly svobodné volby.

2.4. Od konce osmdesátých let po dominanci strany Fidesz

Od konce osmdesátých let procházelo Maďarsko mnoha zásadními politickými a společenskými změnami. Od vlády jedné strany k demokracii, větší svobodě a tržní ekonomice. V Maďarsku jsou pro tento proces charakteristické postupné reformy a dialog mezi původní komunistickou vládou a opozičními silami. Během těchto jednání se začal jasně profilovat Svaz mladých demokratů (FIDESZ, celým jménem: Fidesz – Maďarská občanská unie) svým nekompromisním přístupem vůči nástupkyni komunistické strany – MSZP.⁶⁸ První svobodné parlamentní volby v dnešním Maďarsku proběhly v roce 1990. Největší podíl hlasů získalo umírněné Maďarské demokratické fórum, kterému se podařilo s dalšími dvěma stranami vstoupit do vlády. Ze strany Fidesz se stal hlavní mluvčí opozice, který prosazoval větší liberalizaci a prozápadní orientaci. Je dosti pravděpodobné že být v opozici bylo v jistých ohledech vítězství. Vláda čelila obtížné transformaci, mnoho lidí prožívalo deziluzi a nenaplněná očekávání od nástupu nového režimu a ztrátu některých jistot.⁶⁹

V devadesátých letech dochází k výraznému oživení kultury, umělci a intelektuálové se mohli těšit z nově nabyté svobody projevu, tentokrát už bez cenzury. Společnost prochází rychlou modernizací, objevují se nové formy komunikace, jako internet. Životní styl Maďarů se více přibližuje západnímu. Země se otevírá zahraničnímu vlivu, zejména ze západní Evropy a USA. Politické změny vedly k větší pluralitě, ale také polarizaci společnosti. Nezaměstnanost se zvýšila a stejně tak sociální nerovnosti. Ne všem se v novém režimu dařilo. Nové parlamentní demokracie to mají v mnohém obtížné. Szymanowski to popisuje následovně: „*Dalo by se sice říci, že demokracie sice zajišťuje právo na vyjádření*

---

⁶⁷ SZYMANOWSKI, Maciej. *Na východ od Západu, na západ od Východu: středoevropská reflexe 1989–2015*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. 72 s.

⁶⁸ PRAŽÁK, Richard. *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri, 2010. 378-381 s.

⁶⁹ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 429 s.

názorů bez obav z odplaty, rovným dílem moudrým i hloupým, ale v mladé demokracii jsou tyto proporce silně převáženy ve prospěch těch druhých.“. Další volby v roce 1994, možná trochu k našemu překvapení vyhrála MSZP, reformovaná nástupnická strana bývalé komunistické strany s kampaní zdůrazňující sociální jistoty a potřebu stability. Získala 54 % mandátů. Když přihlídneme k tomu, že v roce 1992 hodnotilo 58 % Maďarů komunistický režim kladně, možná to takové překvapení není. Jen pro zajímavost Čechů, kteří ve stejném výzkumu hodnotilo minulý režim pozitivně, bylo 23 %.⁷⁰

Podle mnohých, ale nedokázala MSZP naplnit své sliby. Kdo se ale začal jevit jako nejvíce schopný politický leader, který by naplnit touhu Maďarů po stabilitě a prosperitě, byl Viktor Orbán. Charismatický vůdce Fideszu plný energie. Jeho strana se postupně transformovala a začala zdůrazňovat národní a konzervativní hodnoty a ekonomický růst. V roce 1998 se Orbánovi povedlo sestavit vládu. Z Fideszu se stala jedna z dominantních sil v maďarské politice a svojí pozici si udržela až dodnes. Od roku 2010 až do posledních voleb v roce 2022 si Fidesz v parlamentu drží kvalifikovanou většinu, díky čemuž může provádět ústavní změny. Jak se mu to podařilo?

Během volebního období od roku 1998–2002 se Fidesz poprvé ocitl ve vládě, tentokrát ještě koaliční. Vítězství v dalších volbách se mu však nepodařilo zajistit. Ekonomika nerostla tak rychle, jak se očekávalo a stále tu byla silná, opoziční MSZP, které se podařilo se vzchopit. Zabojovala u voleb, využila své politické zkušenosti a naslibovala zvýšení sociálních výdajů. Od roku 2002 až po rok 2010, se jí podařilo setrvat u moci, pomohla jí k tomu mimo jiné příznivá ekonomická situace nebo konečný vstup Maďarska do Evropské unie. V roce 2010, ale jasně vítězí Fidesz a postkomunistická MSZP je na plné čáře poražena. Od konce roku 2006 se situace začíná vyvíjet ve prospěch strany Fidesz, pomohly k tomu mimo jiné uniklé nahrávky premiéra MSZP, na kterých připouští, že v kampani lhali a nešetřili u toho vulgarismy. Fidesz využil příležitosti a vrátil se k moci, teď však zkušenější, připravenější a v mnohem lepší pozici. Podařilo se mu přijmout slibovaný balíček zákonů, zlepšit ekonomickou situaci a zároveň stále apeluje na silný pocit národní identity a zachování „tradičních maďarských hodnot“. Podařilo se mu provést změny ve volebním systému a do velké části ovládnout mediální prostor.⁷¹ Dost

---

⁷⁰ SZYMANOWSKI, Maciej. *Na východ od Západu, na západ od Východu: středoevropská reflexe 1989–2015*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. 26 s.

⁷¹ SZYMANOWSKI, Maciej. *Na východ od Západu, na západ od Východu: středoevropská reflexe 1989–2015*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. 76 s.

možná za úspěch Fideszu může i neschopnost opozice, které se sice podařilo spojit síly do parlamentních voleb 2022, ale ani tak se Fideszu výsledkem zdaleka nevyrovnala.⁷²

Z českých medií hlavního proudu o současné maďarské politické scéně slyšíme nejčastěji v souvislosti s utlačováním menšin (například LGBT+), nacionalismem, zneužíváním dotací od Evropské unie, znevažováním právního státu, monopolu Orbánova Fideszu na media, populismu, příklonu k Rusku. To je i jeden z důvodů, proč jsem si vybral toho téma. Jak je možné, že se Fidesz přes všechny své „škraloupy“ drží tak dlouho u moci? Přehlížíme v našich končinách pozitivní dopady Orbánovy politiky na Maďary, kteří jsou s vládní politikou spokojeni? Nebo se Fideszu dokonale podařilo zničit a rozložit své politické oponenty, ovládnout média a zmanipulovat obyvatele Maďarska tak, aby jim šlo jen o jejich blaho a přehlíželi lidskoprávní problematiku?

Nabízí se nám mnoho dalších otázek ohledně strany Fidesz a jejího předsedy, zde je několik z nich. Je Orbán ochránce Evropy, jenž bojuje na jedné straně civilizačního sporu ve snaze zachovat v Maďarsku „tradiční hodnoty“? Je jeho popularita zasloužená, stejně tak i volební výsledky? Dává Maďarsku to, po čem Maďarsko touží? Pevný společenský řád, sociální jistoty, jasnou národní identitu, jenž vychází z maďarské historie a unikátního původu maďarského národa v rámci Evropy? Je silným vůdcem jak na domácí, tak v zahraniční scéně? Co když je to celé ale vlastně jinak? Co když je Orbán dobrým řečníkem, který skvěle dokáže rozpoznat to, co po něm jeho voliči žádají, dá jim to, ale chybí mu etický a morální rozměr? Je Maďarsko prorostlé korupcí jako Rusko, je většina medií jasně na straně vlády, existuje v Maďarsku rovný boj mezi politickými stranami? Aktuální etické otázky týkající se vlády Fideszu se pokusím rozebrat v následující kapitole.

---

⁷² SZYMANOWSKI, Maciej. *Na východ od Západu, na západ od Východu: středoevropská reflexe 1989–2015*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. 72-77 s.

3. Úpadek demokracie a svobody v Maďarsku: aktuální situace

Tato kapitola se zaměřuje na aktuální situaci demokracie v Maďarsku. Jak bylo již zmíněno, hodnoty liberální demokracie, tak jak jsou chápány Evropskou unií se dostávají do střetu s kulturními a politickými realitami Maďarska. Historický kontext, včetně například trianonského komplexu a specifického vývoje maďarského národa, může mít vliv na současné politické tendence a přístupy. Zároveň zde jistě hrají roli i politické schopnosti Viktora Orbána a strany Fidesz k transformaci demokracie v Maďarsku. Budeme sledovat, jaké zvolil kroky k provedení tzv. „U-turn“ (doslova otočení se ve směru písmene U, jinak používaný termín pro země, které se rozhodly opustit cestu vytváření liberální demokracie).⁷³

Tato kapitola se zaměří na tři klíčové reporty, které analyzují stav demokracie a lidských práv v Maďarsku především v roce 2023. Budou to reporty publikované následujícími organizacemi: Human Rights Watch⁷⁴, Amnesty International⁷⁵ a Freedom House.⁷⁶ Podíváme se na problematiku v klíčových oblastech fungování Maďarska: právní stát a nezávislost soudnictví, svoboda médií a práva menšin. Tyto oblasti jsou důležité pro pochopení současných výzev, kterým Maďarsko čelí v oblasti demokracie a lidských práv a mají významné dopady na fungování demokratických institucí a ochranu občanských svobod. Zde je stručný nástin těchto tří reportů a daných organizací, jež je vypracovaly.

Human Rights Watch (HRW) je mezinárodní nevládní organizace zaměřená na ochranu lidských práv. Zpráva HRW za rok 2023 zdůrazňuje systematické potlačování médií a omezování svobody projevu v Maďarsku. Kritizuje vládu Viktora Orbána za postupnou erozi demokratických institucí a právního státu. Dále poukazuje na diskriminaci menšin a zhoršujících se stav práv LGBT+ lidí. Například jde o tzv. anti-LGBT zákon, který mimo jiné zakazuje zobrazování jakéhokoli obsahu zmiňujícího nebo zobrazujícího tuto tematiku dětem. V roce 2023 maďarské úřady udělily pokutu za porušení tohoto zákona jednomu z největších

---

⁷³ PAP, András. *Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy*. London, New York: Routledge, 2018. 3 s.

⁷⁴ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

⁷⁵ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁷⁶ FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

maďarských knihkupectví. HRW monitoruje lidská práva po celém světě a jejich zprávy jsou široce uznávány pro svou důkladnost a přesnost.⁷⁷

Amnesty International je globální hnutí, které bojuje za lidská práva. Zpráva Amnesty International za rok 2023 upozorňuje na pokračující omezování občanských svobod a práv menšin v Maďarsku. Kritizuje maďarskou vládu za zneužívání migrační krize k posilování autoritářských tendencí a za omezování nezávislosti soudnictví a médií. V neposlední řadě zmiňuje tento report stávky učitelů, kteří protestovali proti novým zákonům ve vzdělávání, jež snižují jejich autonomii. Parlament na stávky reagoval ještě větším zpřísněním těchto zákonů.

78

Freedom House je nevládní organizace sídlící ve Spojených státech, která se zaměřuje na podporu demokracie, politických svobod a lidských práv. Její zpráva *Freedom in the World 2023* hodnotí Maďarsko jako „částečně svobodné“ a zdůrazňuje problémy s korupcí, omezením právního státu a narůstajícím vlivem vlády na média. Freedom House používá standardizované metriky pro hodnocení stavu svobody a demokracie ve více než 200 zemích a územích, což umožňuje srovnání a dlouhodobé sledování trendů. V roce 2023 dostaly všechny země EU v rámci tohoto žebříčku označení „svobodné“ s jedinou výjimkou. Tou bylo Maďarsko. To se oproti předchozímu roku 2022 zhoršilo (číselné skóre, které vypočítal Freedom House na základě mnoha kritérií bylo v roce 2022 69, následující rok to bylo 66 (jen pro srovnání průměrné skóre zemí Visegradské skupiny, které si prošly podobnou minulostí bylo v roce 2023 88, země se skóre pod 70, je brána jako „částečně svobodná“)⁷⁹

Tyto tři reporty můžeme považovat za zvláště relevantní, protože pocházejí od předních organizací zabývajících se lidskými právy a demokracií, mají dlouhou historii monitorování a hodnocení politických a sociálních podmínek po celém světě. Co je jim společné, je jejich důraz na ochranu základních svobod, lidských práv a demokratických institucí. Všechny tři organizace poskytují nezávislé a podrobné analýzy, které jsou uznávány vládami, akademiky a mezinárodními organizacemi. Jejich zprávy a reporty poskytují cenné poznatky a srovnání, které nám umožňují lépe pochopit současné politické výzvy v Maďarsku a jejich dopad na demokratické hodnoty, jak jsou chápány v rámci Evropské unie.

---

⁷⁷ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

⁷⁸ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁷⁹ FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

Tato kapitola se pokusí analyzovat aktuální překážky demokracie v Maďarsku na základě uvedených reportů. Zaměříme se na klíčové aspekty, jako je potlačování svobody médií, omezování občanských práv a svobod, diskriminace menšin a zneužívání moci. Na základě těchto analýz se pokusíme zodpovědět, jak se současné politické tendence v Maďarsku střetávají s univerzálními demokratickými hodnotami zastávanými Evropskou unií a jak by se situace mohla vyvíjet do budoucna.

3.1. Právní stát a nezávislost soudnictví

V roce 2023 pokračovalo Maďarsko v provádění legislativních změn, které výrazně ovlivnily nezávislost soudnictví. Nový zákon o nezávislém soudnictví, schválený maďarským parlamentem, čelil ostré kritice. Podle zprávy Amnesty International tento zákon oslabuje pravomoci soudní rady a umožňuje exekutivě větší vliv na jmenování a povyšování soudců. Tím se snižuje transparentnost a nezávislost soudního systému. Kromě toho se v legislativním procesu objevily závažné nedostatky.⁸⁰ Zpráva Human Rights Watch upozorňuje na nedostatečnou konzultaci s odbornou veřejností a na rychlé prosazování zákonů bez řádného projednání. Tyto postupy podkopávají důvěru v právní stát a vedou k narušení rovnováhy moci. Nejvyšší soud v Maďarsku, který by měl fungovat jako nezávislý strážce práva, se ocitl pod zvýšeným tlakem exekutivy, což vyvolává obavy o jeho skutečnou nezávislost.⁸¹

Evropská unie poskytuje členským státům finanční prostředky prostřednictvím různých fondů, které podporují hospodářský rozvoj, inovace a sociální soudržnost. Maďarsko, jako člen EU, má nárok na tyto fondy, které hrají klíčovou roli v jeho ekonomickém rozvoji. V reakci na legislativní změny a narušení právního státu v Maďarsku, Evropská unie zavedla podmínky pro obnovu přístupu k fondům. Podle zprávy Freedom House Evropská unie požaduje od Maďarska konkrétní kroky k obnovení nezávislosti soudnictví a zajištění transparentního a spravedlivého legislativního procesu. Nedodržení těchto podmínek může vést k pozastavení financování z evropských fondů, což by mělo vážné dopady na maďarskou ekonomiku.⁸²

Maďarsko opakovaně neplní rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), což je dalším důkazem narušení právního státu. Zpráva Amnesty International uvádí, že maďarská

---

⁸⁰ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁸¹ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

⁸² FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

vláda ignoruje rozhodnutí ESLP týkající se ochrany práv menšin, uprchlíků a nezávislosti soudnictví.⁸³ Toto neplnění rozsudků podkopává důvěru občanů v právní systém a oslabuje pozici Maďarska v rámci evropského právního řádu.

Závěrem lze říci, že právní stát a nezávislost soudnictví v Maďarsku čelí vážným výzvám. Legislativní změny a tlak na soudní systém vedou k erozi demokratických institucí, což má dalekosáhlé důsledky nejen pro Maďarsko, ale i pro celou Evropskou unii. Ochrana právního státu a nezávislého soudnictví je nezbytná pro udržení demokracie a důvěry občanů v politický systém. Maďarsko má dlouhodobý problém s důvěrou v instituce, v roce 2009, v době, kdy Fidesz nebyl ve vládě, se v průzkumu od Pew Research Centre umístilo na posledním místě v EU, co se týče důvěry v instituce. Z výzkumu dále vyplynulo, že Maďaři jsou ohledně svojí budoucnosti velmi pesimističtí a pouhých 38% dotazovaných uvedlo, že si myslí, že volby mohou něco změnit.⁸⁴ V takovéto společnosti je velmi těžké budovat fungující právní stát.

3.2. Svobodná a nezávislá média v Maďarsku

Svoboda médií v Maďarsku čelí v posledních letech vážným hrozbám. Vláda premiéra Viktora Orbána systematicky oslabuje nezávislá média a omezuje prostor pro kritickou žurnalistiku. Podle reportu Human Rights Watch (HRW) pro rok 2023 je jedním z hlavních způsobů útoků na nezávislá média kontrola mediálních organizací prostřednictvím vládních spojenců, kteří kupují mediální společnosti a mění jejich redakční politiku. Tento trend vedl k monopolizaci mediálního trhu a omezení různorodosti názorů.⁸⁵

Kritická média a novináři čelí nejen ekonomickým tlakům, ale i přímým omezením. V roce 2023 došlo k dalšímu zásahu proti nezávislému rádiu Klubrádio, které dlouhodobě kritizovalo vládní politiku. Klubrádio přišlo o svou vysílací licenci na základě administrativních důvodů, což podle Amnesty International představuje zneužití regulačních pravomocí

---

⁸³ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁸⁴ PAP, András. *Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy*. London, New York: Routledge, 2018. 35 s.

⁸⁵ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

k umlčení nepohodlných hlasů. Tento krok vyvolal mezinárodní kritiku a obavy o stav svobody projevu v Maďarsku.⁸⁶

Další metodou, jak vláda omezuje nezávislá média, je selektivní přidělování státní reklamy. Státní reklama je ta, kterou zadávají státní instituce, vládní agentury nebo veřejné podniky. Tato reklama může zahrnovat propagaci vládních programů, veřejných služeb, zdraví, vzdělávání a jiných informací, které jsou ve veřejném zájmu. Státní instituce a podniky mají možnost rozhodovat, kam umístí svou reklamu. V Maďarsku jsou tyto reklamy často umísťovány do médií, která jsou loajální k vládě. Vzhledem k tomu, že státní reklama může tvořit významný podíl příjmů médií, má vláda prostřednictvím selektivního přidělování reklamy značnou kontrolu nad finanční stabilitou těchto médií. Samozřejmě v Maďarsku existuje také nestátní reklama, která pochází od soukromých firem. Avšak vliv státní reklamy je výrazný, protože státní instituce mají často velké rozpočty na propagaci. Tento vliv může být umocněn tím, že některé soukromé firmy mohou preferovat inzerci v provládních médiích, aby se vyhnuly konfliktu s vládou. Zpráva Freedom House uvádí, že státní reklama je systematicky směřována do provládních médií, zatímco kritická média jsou z těchto příjmů vyloučena. Tímto způsobem vláda ekonomicky oslabuje média, která by mohla poskytovat kritický pohled na její činnost, a zajišťuje si tak pozitivní mediální obraz. Tento přístup podkopává principy rovného přístupu k veřejným zdrojům a poškozují pluralitu mediálního trhu.⁸⁷

Kromě přímých útoků a ekonomických tlaků existují i další problémy, které narušují nezávislost médií v Maďarsku. Human Rights Watch poukazuje na zneužívání právních postupů k zastrašování novinářů. Příkladem je používání žalob za pomluvu a dalších právních nástrojů k obtěžování a finančnímu vyčerpání novinářů a mediálních organizací, které kritizují vládu. Podle zprávy Rady Evropy z března 2023 Platforma na podporu ochrany žurnalistiky a bezpečnosti novinářů zjistila, že Maďarsko porušilo svobodu tisku, když státní zpravodajská služba použila špionážní software Pegasus ke sledování minimálně pěti novinářů a majitelů médií. V únoru tehdejší maďarská ministryně spravedlnosti Judit Varga odmítla setkání s výborem Evropského parlamentu PEGA, který byl zřízen k vyšetřování porušení práva EU týkajícího se používání špionážního softwaru Pegasus.⁸⁸ Amnesty International také upozorňuje

---

⁸⁶ AMNESTY INTERNATIONAL. Human rights in Hungary 2023. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁸⁷ FREEDOM HOUSE. Hungary: *Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

⁸⁸ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

na nedostatek transparentnosti ve vlastnictví médií, což umožňuje skryté vládní ovlivňování redakční politiky prostřednictvím proxy vlastníků (proxy vlastník funguje jako prostředník, který formálně drží vlastnictví, ale všechny rozhodovací pravomoci a zisky připadají skutečnému vlastníkovi, kterým je někdo jiný).⁸⁹

Role a vnímání žurnalistiky v Maďarsku výrazně kontrastuje se západním myšlením, kde média fungují jako "čtvrtý pilíř" demokracie, což znamená, že mají klíčovou roli v kontrole a vyvažování politické moci. Zatímco na Západě je nezávislá žurnalistika spíše považována za nástroj, který činí politiku transparentní, informuje občany objektivním způsobem a pomáhá jim činit informovaná rozhodnutí při volbách, v Maďarsku je vnímání médií odlišné. Žurnalistika je zde často považována za nástroj moci a prostředek v boji o politickou moc. Po prohraných volbách Fideszu v roce 2002, které byly vnímány jako výsledek naklonění mediální krajiny doleva, se vláda Fideszu rozhodla pro razantní změny v roce 2010 když se znovu dostala k moci. To vedlo k centralizaci médií a k přijetí nových mediálních zákonů, které umožnily vládě kontrolovat státní média a omezovat nezávislá média.⁹⁰

Celkově lze konstatovat, že svoboda médií v Maďarsku je vážně ohrožena. Systémové útoky na nezávislá média, ekonomické tlaky a právní obtěžování vytvářejí prostředí, které je nepřátelské vůči svobodnému a kritickému žurnalismu. Tato situace nejen oslabuje demokratické instituce v Maďarsku, ale také ohrožuje právo občanů na informace a svobodu projevu, které jsou základem fungující demokracie. Evropská unie a mezinárodní organizace by měly pokračovat v tlaku na maďarskou vládu, aby obnovila plnou nezávislost a svobodu médií v zemi.

3.3. Práva menšin v „iliberální demokracii“

V Maďarsku došlo v posledních letech k výraznému zhoršení situace LGBT+ komunity. Jedním z nejvýznamnějších kroků byla novela zákona o ochraně dětí z roku 2021, která obsahuje ustanovení zakazující "propagaci" homosexuality a změny pohlaví mezi nezletilými. Tento zákon, často označovaný jako "propaganda law" prakticky zakazuje vzdělávací programy, reklamy a mediální obsah, který by mohl být považovaný za propagující LGBT+

---

⁸⁹ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁹⁰ MAGYAR, Bálint. *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press in association with Noran Libro Kiadó, 2016. xvi – xix s.

otázky. Amnesty International ve své zprávě uvádí, že tento zákon výrazně omezuje práva a svobody LGBT+ osob a vytváří nepřátelské prostředí pro tuto komunitu.⁹¹

Postoj strany Fidesz k LGBT+ komunitě se v průběhu let výrazně změnil, zejména po roce 2010, kdy Viktor Orbán opět převzal moc. Počáteční liberalismus a podpora západních hodnot se změnila v politiku, která stále více omezuje práva LGBT+ osob.⁹² V prvních letech od svého vzniku se strana ostře vymezovala vůči minulému režimu, poté co se znovu dostala k moci, hlavní hrozbou v její rétorice již nebyl minulý režim, ale mnohem častěji různé menšiny, které podle ní ohrožují „maďarský styl života“. V době tzv. migrační krize se migranti stali na nějakou dobu hlavním terčem Orbánovi rétoriky, když migrace polevila, zvýšilo se akcentování LGBT+ lidí jako hlavního ohrožení maďarské společnosti. Szaló to popisuje následovně: *The so-called refugee crisis provided the Orbán régime with a chance to perform a specific conservative meaning of state power. Hence, to switch from a post-communist narrative of a an „unfinished revolution“ to a classic nationalist narrative of defending the nation against its external enemy“*⁹³

Evropská komise zahájila proti Maďarsku právní kroky kvůli porušení základních právních principů EU. Komise tvrdí, že tento zákon je v rozporu s hodnotami Evropské unie, jako je lidská důstojnost, svoboda a rovnost, a požaduje jeho zrušení. Freedom House ve svém reportu za rok 2023 upozorňuje na nárůst diskriminace a násilí vůči LGBT+ komunitě v důsledku tohoto zákona a vyzývá k větší ochraně práv této zranitelné skupiny.⁹⁴

Rovněž situace romské menšiny v Maďarsku zůstává kritická. Podle Human Rights Watch jsou Romové stále vystaveni systematické diskriminaci v oblasti bydlení, vzdělávání, zdravotní péče a zaměstnání. Romské děti jsou často segregovány ve školách a čelí nerovným podmínkám ve vzdělávacím systému, což vede k jejich sociální exkluzi a chudobě.⁹⁵ Amnesty

---

⁹¹ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁹² VERSECK, Keno. *Fidesz MEP exposes Orban's anti-LGBTQ+ agenda*. Online. DW, 2020. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/caught-with-pants-down-fidesz-mep-exposes-orbans-agenda/a-55815441> [citováno 2024-06-07]

⁹³ BARŠA, Pavel; HESOVÁ, Zora; SLAČÁLEK, Ondřej. *Central European culture wars: beyond post-communism and populism*. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2021. 87 s.

⁹⁴ FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

⁹⁵ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

International ve své zprávě zmiňuje, že romské komunity čelí častým vystěhováním bez adekvátní náhrady, což narušuje jejich životní stabilitu a přispívá k jejich marginalizaci.⁹⁶

Práva uprchlíků a azylantů jsou v Maďarsku dalším problematickým bodem. Zpráva Human Rights Watch kritizuje maďarskou vládu za její tvrdý postoj vůči uprchlíkům a migrantům, kteří se snaží vstoupit do země. Maďarsko bylo několikrát obviněno z porušování mezinárodních závazků týkajících se ochrany uprchlíků, včetně nezákonného vracení žadatelů o azyl do nebezpečných zemí a jejich zadržování v nevyhovujících podmínkách. Evropská komise rovněž zahájila řízení proti Maďarsku za neplnění rozsudků Evropského soudu pro lidská práva týkajících se práv uprchlíků a azylantů. Komise uvádí, že maďarská vláda nesplňuje své povinnosti vyplývající z evropského práva a vyzývá k okamžitým změnám v přístupu k ochraně uprchlíků.⁹⁷

Mohli by nás napadnout otázky, proč si Orbánův režim vybral právě tyto menšiny, na které utočí, aby tím mobilizoval svou volební základnu? Maďarská společnost je v porovnání s ostatními státy relativně homogenní (zde bychom se mohli vrátit například k Trianonské smlouvě, která k této homogenitě značně přispěla) a netolerantní vůči jinakostem. Zároveň se Fidesz snaží ve svých sociálních programech podporovat rodiny a porodnost, což je jistě velmi záslužné a zároveň mu to zajišťuje přízeň elektorátu. LGBT+ lidé se tedy mohou jevit jako velmi „vhodný nepřítel“. Na rozdíl od migračních vln tu LGBT+ lidé budou pořád a vláda je může stavět do kontrastu k rodinné politice o kterou se opírá (LGBT+ jako symbol „zkázy tradiční rodiny a dalších hodnot s ní spojených“). Girard to popisuje následovně: *„Vada nebo zmrzačení znepokojuje, protože působí jako destabilizující dynamismus. Zdá se, že ohrožuje systém jako takový ... Odlišnosti nepatřící do systému děsí, protože upozorňují na základní rysy systému – na jeho relativitu, křehkost, smrtelnost.“*⁹⁸

Situace menšin v Maďarsku, zejména LGBT+ komunity, Romů a uprchlíků, je alarmující. Legislativní opatření, diskriminační praktiky a tvrdý postoj vlády vůči zranitelným skupinám výrazně zhoršují jejich životní podmínky a porušují základní lidská práva. Mezinárodní organizace, jako Amnesty International, Human Rights Watch a Freedom House, ve svých zprávách opakovaně upozorňují na nutnost změn a vyzývají k většímu respektování

---

⁹⁶ AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

⁹⁷ HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

⁹⁸ GIRARD, René. *Obětní beránek*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 29 s.

práv menšin a dodržování mezinárodních závazků. Evropská unie hraje klíčovou roli v tlaku na maďarskou vládu, aby zlepšila situaci těchto skupin a zajistila respektování demokratických hodnot a lidských práv.

3.4. Příčiny současného stavu

V této kapitole jsme se zabývali aktuálními kauzami a stinnými aspekty fungování demokracie v Maďarsku. Jak se sem Maďarsko dostalo? Svého času nejvíce svobodná země východního bloku, dnes „enfant terrible“ Evropské unie. Země, které se mírou demokracie a svobody může měřit se zeměmi latinské Ameriky, jak již bylo zmíněno od roku 2022 jediná země EU která nemá podle organizace Freedom House status „svobodná“.⁹⁹

Jako jeden z důvodů se nabízí špatná transformace na tržní ekonomiku. Kádárův hybridní režim sice umožnil plynulý přechod k počáteční demokratizaci na začátku devadesátých let, ale nebyly vytvořeny silné demokratické instituce, o které by se budoucí stát mohl opřít. Systém privatizace měl také mnoho vad a mohl pomoci k rozvoji klientelismu.

Magyar nazývá tento systém „postkomunistickým mafiánským státem“. Tento termín označuje období po pádu komunismu, kdy se země jako Maďarsko rychle privatizovaly velké části ekonomiky bez dostatečné regulace. Tato situace poskytla mnoho příležitostí ke korupci, které využívali lidé s vazbami na bývalý režim. V důsledku toho se obrovské množství majetku dostalo do rukou několika vlivných jedinců. Po finanční krizi v roce 2007 a následné změně vlády v Maďarsku v roce 2010 se nové elity chopily moci a přerozdělily tyto zisky mezi své spojence. Tento model vládnutí, vzniklý z přechodu od státního socialismu k tržní ekonomice, vytvořil podmínky pro současný stav, kde vládnoucí třída využívá státní moc k osobnímu obohacení a udržování své moci.¹⁰⁰

K velkým změnám dochází v roce 2010, kdy se po skandálech a neúspěšném vládnutí postkomunistické MSZP dostává do vlády strana Fidesz, tentokrát s dvoutřetinovou většinou v parlamentu, v němž obsadila 67,88% křesel (viz. také kapitola 2.4.). Orbánova strana v těchto volbách čekala úspěch, bylo zřejmé že MSZP má malé šance zvítězit, byla připravena provést změny. Již v prvních dvaceti měsících ve vládě se Fideszu podařilo v parlamentu poměrně jednoduše prosadit 365 zákonů, z nichž 49 vyžadovalo dvoutřetinovou většinu, došlo k výrazným změnám v ústavě. Zajímavé je, že většinu těchto zákonů, podali jednotliví poslanci

---

⁹⁹ FREEDOM HOUSE. Hungary: *Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

¹⁰⁰ MAGYAR, Bálint. *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press in association with Noran Libro Kiadó, 2016. xiv s.

(jakožto „*private member's bill*“), vláda v jejich podávání nehrála oficiálně žádnou roli. Tento mechanismus umožnil, aby zákony nemusely být nijak významně konzultovány s opozicí či veřejným sektorem. Mnoho důležitých zákonů bylo přijato velmi rychle. Opozice byla slabá, tvořila ji poražená MSZP, která se vzpamatovávala z velké porážky a také nové parlamentní strany. Do nevládních organizací byli dosazeni „vládní spojenci“. Orbánovi se v tomto volebním období podařilo velmi úspěšně „zabetonovat“ Maďarsko ve prospěch Fideszu.¹⁰¹

Na otázku, jak se Maďarsko dostalo do situace v roce 2023 máme tedy zatím dvě odpovědi. Ne příliš zdařilá privatizace a přechod k tržní ekonomice, stejně tak nedošlo k vytvoření silných demokratických institucí. Druhou odpovědí může být neúspěšné vládnutí postkomunistické MSZP, čehož využila strana Fidesz a hned po uchopení se moci začala razantně měnit ústavu. Tím by ale nebyl příběh maďarské cesty kompletní.

Za poslední a dost možná nejdůležitější důvod, proč se Maďarsko vydalo touto cestou odklonu od liberální demokracie můžeme považovat Orbánovo vytváření narativů, jeho práci s příběhy, historií a formulováním a rámováním hrozeb. V neposlední řadě pak i jeho osobní charakter a politické schopnosti. Nejprve by ale bylo vhodné si nastínit k jakému publiku Orbán mluví. I když je Maďarsko postkomunistická země střední Evropy, stejně jako Česká republika, hodnotové založení maďarské společnosti je odlišné.

Výzkumný projekt analyzující hodnotový systém maďarské společnosti v mezinárodním kontextu odhaluje, že Maďarsko má překážky pro plné přijetí liberální demokracie a tržní ekonomiky. Hodnoty Maďarska jsou bližší zemím s pravoslavnou kulturou jako Moldavsko, Bulharsko, Ukrajina a Rusko, spíše než západním nebo středoevropským zemím s židovsko-křesťanskými kořeny. Studie z let 1980–2009 ukazují, že Maďaři mají „předpoklady“ ke svobodě projevu a účasti na veřejném dění na úrovni Moldavska, ale ne úrovni jejich sousedů jako Slovensko či Slovinsko. Průzkum z roku 1991 zjistil, že pouze 5 % členů SZDSZ (Svaz svobodných demokratů, liberální politická strana, která vznikla z disidentského hnutí proti komunistickému režimu) mělo konzistentně liberální hodnoty a v roce 2013 se jen 5 % populace označilo za podporovatele kapitalismu. Stabilita západní liberální demokracie vyžaduje široký závazek k lidským právům, volnému trhu a soukromému vlastnictví, což se jeví v Maďarsku jako prozatím nedostatečné.¹⁰²

---

¹⁰¹ PAP, András. *Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy*. London, New York: Routledge, 2018. 15-16 s.

¹⁰² MAGYAR, Bálint. *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press in association with Noran Libro Kiadó, 2016. 16-17 s.

Orbán se ve svých projevech často mytologizuje historií, upevňuje tak skupinovou identitu a staví Maďarsko do pozice oběti zahraničních sil (oběť Trianonu, nacistů, sovětů...), což souvisí s již dříve zmiňovanou politikou protekcionismu, která skvěle slouží nacionalismu a delegitimizuje cokoliv co pochází „zvenčí“. ¹⁰³ Největší z maďarských „traumat“ zůstává rok 1920 a Trianonská smlouva, která vedla ke ztrátě dvou třetin území, které si Maďaři nárokovali. To, že byly Uhry v té době velmi multietnickým územím, Orbán nezmiňuje. Mluví o obnovení zašlé slávy a znovuzískání územní integrity. Vyvolávání frustrace ze špatného zacházení s Maďary v minulosti a pocitu křivdy, odmítnutí převzetí odpovědnosti a přesměrování se do minulosti, ukazování si na „viníky“, již zmiňované stavění se do role oběti ...to vše jde ruku v ruce s politikou protekcionismu, izolacionismu a touhou po silném vůdci.¹⁰⁴ Orbán ale samozřejmě ve svém narativu nezůstává pouze v minulosti, jako palivo pro své vyprávění potřebuje i současné krize, které znatelně ovlivňují životy občanů Maďarska (finanční krize, uprchlická krize, krize tradiční rodiny ...). Aby byl příběh ještě více umocněn, je dobré aby měl jasně danou zápornou postavu, na kterou lze jednoduše ukázat a představit si ji. Tou „nej prominentní“ se stal George Soros.

Fidesz začal Sorose napadat již v roce 2013, kdy prohlásil, že Soros má "zlý plán" na útok proti Maďarsku. Během migrační krize v roce 2015 Fidesz zesílil svou rétoriku tím, že tvrdil, že Soros plánuje zaplavit Evropu a zejména Maďarsko migranty. Tato tvrzení se stala součástí tzv. "Sorosova plánu", který měl údajně destabilizovat zemi.¹⁰⁵

Závěrem ještě připomeňme překážky demokracie zmíněné v této kapitole. Lze s nimi ještě něco dělat? Za prvé právní stát a nezávislost soudnictví, v roce 2023 Maďarsko přijalo nový zákon, který oslabuje pravomoci soudní rady a zvyšuje vliv exekutivy na jmenování soudců. Nedostatečné konzultace a rychlé prosazování zákonů podkopávají důvěru v právní stát. EU podmiňuje přístup k fondům kroky k obnovení nezávislosti soudnictví. Dále vláda systematicky oslabuje nezávislá média a omezuje prostor pro kritickou žurnalistiku. Klubrádio přišlo o vysílací licenci z administrativních důvodů. Selektivní přidělování státní reklamy oslabuje kritická média a podporuje provládní mediální obraz. Za třetí LGBT+ komunita čelí omezením, jako je „propaganda law“ zakazující propagaci homosexuality mezi nezletilými, což

---

¹⁰³ BARŠA, Pavel; HESOVÁ, Zora; SLAČÁLEK, Ondřej. *Central European culture wars: beyond post-communism and populism*. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2021. 21 s.

¹⁰⁴ PAP, András. *Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy*. London, New York: Routledge, 2018. 36 s.

¹⁰⁵ ERDŐ-BONYÁR, Kitti. *The minds behind Fidesz's hate campaign: how Soros became enemy No. 1*. Online. Daily News Hungary, 2019. Dostupné z: <https://dailynewshungary.com/the-minds-behind-fideszs-hate-campaign-how-soros-became-enemy-no-1/> [citováno 2024-06-27]

vede ke zvýšené diskriminaci a násilí vůči této skupině lidí. Romská menšina trpí systematickou diskriminací v oblasti bydlení, vzdělávání a zaměstnání. Práva uprchlíků a azylantů jsou omezena, včetně nezákonného vracení žadatelů o azyl do nebezpečných zemí.

Orbánův režim je unikátní, protože jeho snaha o přetvoření systému probíhá uvnitř EU. Maďarsko se posouvá zpět od liberální demokracie k více autokratickému systému. EU nemůže přímo zasahovat do maďarské politiky. To by bylo proti jednomu z hlavních principů EU – subsidiarita, což znamená, že by se dané věci měly řídit z nejnižší možné úrovně.¹⁰⁶ Příklad Maďarska odhaluje slabinu Evropské unie, která bez právního rámce a účinných sankcí nemůže účinně jednat proti porušování demokratických hodnot. EU má nástroje k řešení okamžitých porušení evropských hodnot prostřednictvím mediace, přesvědčování nebo soudní cestou. Chybí jí ale prostředky k prevenci systematické eroze liberální demokracie. EU předpokládá, že členské státy, které se k ní dobrovolně připojili, nebudou jednat proti jejím základním demokratickým hodnotám, a proto nemá příliš účinné nástroje k řešení těchto nových problémů.¹⁰⁷

V této kapitole jsme analyzovali aktuální problémy demokracie v Maďarsku. Hlavní příčinu můžeme spatřovat v neúspěšné transformaci na tržní ekonomiku a v absenci silných demokratických institucí. Po roce 2010, kdy se Fidesz dostal k moci s dvoutřetinovou většinou, došlo k zásadním změnám v ústavě a právním systému, což oslabilo nezávislost soudnictví a médií. Maďarsko se posouvá od liberální demokracie k autokratickému systému. EU se snaží reagovat na tyto změny, ale její nástroje jsou omezené. Mediace, přesvědčování a soudní cesty nejsou dostatečné pro prevenci systematické eroze demokracie.

Do budoucna by EU mohla zvýšit své úsilí o posílení demokratických institucí a právního státu v Maďarsku prostřednictvím ekonomických a politických tlaků. Zavedení účinných sankcí a právního rámce, který umožní lepší kontrolu nad dodržováním evropských hodnot, může pomoci zabránit dalšímu oslabování demokracie. Spolupráce mezi členskými státy a podpora občanské společnosti v Maďarsku jsou klíčovými kroky k obnovení demokratických principů a ochrany lidských práv.

---

¹⁰⁶ LACINA, Lubor; BLÍŽKOVSKÝ, Petr. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2022. 309 s.

¹⁰⁷ MAGYAR, Bálint. *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press in association with Noran Libro Kiadó, 2016. 274 s.

4. Transkulturní reflexe

V práci jsem se snažil propojit dané téma s transkulturním přístupem, domnívám se, že to se do určité míry povedlo a tato práce má mnohé průsečíky s transkulturní komunikací. Transkulturní komunikace zdůrazňuje potřebu pochopení a respektu vůči různým kulturním hodnotám a tradicím. Tato práce zkoumá hodnotové a postoje odlišnosti mezi Maďarskem a Evropskou unií, což je příklad kulturního střetu v rámci jednoho civilizačního okruhu, jehož jádrem je, tázání se po tom, kdo tento civilizační okruh v dnešní době lépe ztělesňuje. K řešení tohoto střetu je zajisté potřeba efektivního dialogu pro vzájemné porozumění odlišného výkladu „tradičních“ evropských hodnot. Dále je v této práci poukázáno na různé přístupy k demokracii a lidským právům. Dalším možným průsečíkem je téma globalizace a její možný vliv na pocit ztráty identity, který následně souvisí s nejistotou, na kterou mohou politici reagovat protekcionismem, který byl v práci popsán.

Hlavním cílem této práce bylo zodpovědět otázku, zda Orbánovo pojetí „iliberální demokracie“ je v rozporu s evropskými ideály, na kterých stojí Evropská unie, nebo je to jedna z variant způsobu vlády, která odráží maďarské hodnoty a způsob života, a měla by tedy být minimálně respektována ze strany EU. Na tuto otázku jsme se podívali pomocí třech různých optik. Nejprve jsme nad touto otázkou uvažovali teoreticky, poté z pohledu maďarské historie a naposledy skrze aktuální dění v Maďarsku a jak ho hodnotí mezinárodní organizace zabývající se lidskými právy.

Než na tuto otázku odpovíme, pojďme si vyjasnit, jak různé strany mohou chápat pojem „liberální“. Evropská Unie chápe liberální hodnoty jako zásady demokracie, právního státu, lidských práv a základních svobod. Pro EU znamenají liberální hodnoty respekt k pluralismu, nediskriminaci, toleranci, spravedlnosti, solidaritě a rovnosti mezi ženami a muži. Liberální hodnoty podle EU zahrnují také ochranu menšin a jejich práv, svobodu projevu, svobodu tisku a svobodu sdružování. Tyto principy jsou zakotveny v Lisabonské smlouvě¹⁰⁸ a Listině základních práv Evropské unie.¹⁰⁹ Viktor Orbán, však interpretuje liberální hodnoty zcela jinak. Podle Orbána mohou tyto hodnoty vést k atomizaci společnosti, ve které budou lidé zbaveni tradičních vazeb a své identity. Dále mohou vést k morální a kulturní dekadenci. Orbán a jeho

---

¹⁰⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Lisabonská smlouva*. Online. 2009. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/agenda-eu-na-mv-lisabonska-smlouva.aspx> [citováno 2024-06-27]

¹⁰⁹ EUR-LEX. *Listina základních práv evropské unie*. Online. 2016. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT> [citováno 2024-06-27]

strana Fidesz se zasazuje o „iliberální demokracii“, která klade důraz na národní suverenitu, tradiční rodinu a křesťanské kořeny. Orbán kritizuje západní liberalismus za to, že upřednostňuje individualismus před kolektivními zájmy společnosti a státu. Viktor Orbán v jednom ze svých projevů v roce 2014 řekl „... *the Hungarian nation is not simply a group of individuals but a community that must be organized, reinforced and in fact constructed. And so in this sense the new state that we are constructing in Hungary is an illiberal state, a non-liberal state.*“¹¹⁰ Z toho tedy vyplývá, že iliberální hodnoty zdůrazňují autoritářský přístup k vládnutí, národní suverenitu nad mezinárodními závazky, ochranu tradičních hodnot a kulturní homogenitu.

Podle mého názoru je tedy možné se domnívat, že se Maďarsko pod vedením Viktora Orbána jasně a úmyslně odklání od univerzálních demokratických hodnot, které reprezentuje EU. Tyto hodnoty zahrnují respekt k právnímu státu, nezávislé soudnictví, svobodu médií, ochranu lidských práv a základních svobod. EU opakovaně kritizuje Maďarsko za erozi demokratických institucí, omezování nezávislosti soudnictví a potlačování svobody médií. Do jaké míry je Maďarsko v rozporu s těmito hodnotami? Jak bylo již zmíněno, tak Maďarsko bylo podle organizace Freedom House označeno jako "částečně svobodné" což by bylo možné považovat za dostatečný argument, že odklon od těchto hodnot je značný.

Ačkoli neexistuje univerzální shoda na všech prvcích demokracie, základní principy, jako jsou právní stát, svoboda tisku, ochrana lidských práv a nezávislé instituce, jsou široce uznávány jako pilíře demokracie. Evropská unie tyto hodnoty formálně přijala a jejich naplnění požaduje od kandidátských zemí,¹¹¹ měly by tedy stejně platit i pro současné členy. Ačkoliv byly v Maďarsku již dříve tendence k iliberálnímu, vycházející například z odlišných hodnot (jak bylo zmíněno v kapitole 3.4), nicméně mi přijde velmi nevhodné, aby se současná politická reprezentace Maďarska stavěla do takového kontrastu s hodnotami liberální demokracie a záměrně hovořila o touze po hodnotovém odklonu, když zde mluvíme o hodnotách, jakožto abstraktních idejích, tak tyto „hodnoty“ mají reálný dopad, jak již bylo zmíněno v poslední kapitole. Za období pěti let, od roku 2017¹¹² do roku 2023¹¹³ se podle Freedom House stav

---

¹¹⁰ BARŠA, Pavel; HESOVÁ, Zora; SLAČÁLEK, Ondřej. *Central European culture wars: beyond post-communism and populism*. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2021. 99 s.

¹¹¹ EUR-LEX. *Přístupová kritéria (kodaňská kritéria)*. Online. 1995. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen [citováno 2024-06-27]

¹¹² FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2017 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2017> [citováno 2024-06-27]

¹¹³ FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

demokracie v Maďarsku razantně snížil. Strana Fidesz má velkou podporu a osobně si myslím, že jisté věci dělá dobře, například podporu mladých rodin.¹¹⁴ Uvědomuji si, že možné přínosy například sociální politiky strany Fidesz nebyly v této práci dostatečně reflektovány. Nicméně jestliže Fidesz nedokáže uskutečňovat svůj politický program aniž by u toho marginalizoval menšiny nebo nabourával demokratické instituce v Maďarsku a paralyzoval a zpomaloval rozhodování a fungování Evropské unie, myslím, že je relevantní se ptát, zda by takovému státu mělo být umožněno čerpat z výhod bytí členem EU.

Vzhledem k ekonomickým a geopolitickým výhodám, jež plynou z členství, nic nenasvědčuje tomu, že by chtělo Maďarsko odejít z EU. Nicméně, pro udržení členství je důležité, aby Maďarsko respektovalo základní hodnoty a normy EU. Myslím si, že je pro EU stále velmi žádoucí, aby Maďarsko bylo její součástí, i díky tomu, že může poskytovat alternativní a konzervativní pohled na jisté otázky. Kdyby Maďarsko nebylo členem EU, situace menšin by se na území Maďarska mohla ještě dále zhoršit stejně tak by mohli posílit nacionalistické a autoritářské tendence v zemi, což by mohlo dále narušit demokratické instituce a občanské svobody.

---

¹¹⁴ CEU DEMOCRACY INSTITUTE. *What Motivated Hungarian Voters in the Elections?* Online. Dostupné z: <https://democracyinstitute.ceu.edu/articles/hungarian-voters-elections> [citováno 2024-06-27]

Závěr

Jsem si vědom, že tato práce má mnohé nedostatky a limity. Například teoretická část mohla být jasněji vymezena, dále mohla být provedena například komparativní analýza Maďarska s jinými zeměmi v EU, které mají podobné problémy, aby se ukázalo, zda je maďarský případ unikátní nebo součást širšího trendu. V této práci také mohlo dojít k širšímu popisu aktuálního dění. Na druhou stranu část, která pojednávala o historii byla velmi zkratkovitá a zjednodušující. Jsem si vědom, že některé moje výrazy či popisy nebyly dostatečně akademické a můj osobní názor mohl ovlivnit moji objektivitu.

Závěrem ještě shrňme hlavní myšlenky třech kapitol, ze kterých se tato práce skládá. Kapitola *Střet hodnot* dospěla k několika závěrům ohledně vztahu mezi kulturním relativismem a univerzalismem. Za prvé, kulturní relativismus představuje důležitý koncept pro pochopení plurality kultur a hodnot, což je zásadní téma pro fungování Evropské unie. Tento přístup však naráží na problémy při hledání univerzálních hodnot, zejména v oblasti lidských práv a důstojnosti. Konfrontace Maďarska a Evropské unie ukazuje, že rozdíly v hodnotách mohou vést k napjatým vztahům a politickým konfliktům. Kapitola také zkoumá pojem "iliberální demokracie" v kontextu Maďarska, což ukazuje na odchylku od liberálně demokratických hodnot, které jsou považovány za univerzální v EU. Celkově kapitola zdůrazňuje potřebu najít rovnováhu mezi respektováním kulturní plurality a udržení základních demokratických hodnot.

Kapitola *Dějinné pozadí* poskytuje přehled hlavních historických událostí, které formovaly Maďarsko, a zaměřuje se na otázky kulturní identity a politického vývoje. Kapitola vyvozuje, že odlišný původ Maďarů a historické trauma z Trianonské smlouvy může do určité míry ovlivňovat současnou politiku a nacionalistické tendence v Maďarsku. Ukazuje, že trianonská ztráta území a národní velikosti přetrvává jako kolektivní trauma, které podporuje volání po silném vůdci a jednotě. V kontextu současné politické situace kapitola zkoumá, jak Fidesz a jeho líder Viktor Orbán využívají historické křivdy a nacionalistickou rétoriku k upevnění moci. Kapitola tedy klade základy pro pochopení, jak historické události a kulturní identita ovlivňují současnou politickou dynamiku a směřování Maďarska.

Poslední kapitola *Úpadek demokracie a svobody v Maďarsku: aktuální situace* se zaměřuje na zhoršující se stav demokracie v Maďarsku pod vedením Viktora Orbána a strany Fidesz. Analýza tří klíčových reportů (Human Rights Watch, Amnesty International, Freedom House) ukazuje systematické oslabování nezávislosti soudnictví, omezování svobody médií a diskriminaci menšin, zejména LGBT+ komunity a Romů. Orbánova vláda využívá

legislativních změn k upevnění moci, nedostatečně naplňuje rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a selektivně přiděluje státní reklamu, čímž podporuje provládní média a oslabuje kritický tisk. Tyto kroky vedou k narušení demokratických institucí a snížení důvěry občanů v právní stát. Evropská unie reaguje omezením přístupu k fondům a volá po obnově nezávislosti soudnictví a respektování demokratických hodnot. Kapitola zdůrazňuje závažnost této situace pro budoucí fungování EU, která nemá dostatečně mechanismy a kompetence, aby mohla změnit současné směřování Maďarska, které si pod vedením Viktora Orbána prozatím zvolilo cestu „iliberální demokracie“.

Seznam zkratek a značek

EU – Evropská unie

Fidesz – Svaz mladých demokratů („*Fiatal Demokraták Szövetsége*“), od roku 2023 celým názvem:

Fidesz – MSPZ – Fidesz – Maďarská občanská unie („*Fidesz – Magyar Polgári Szövetség*“)

HRW – Human Rights Watch

LGBT+ – označení pro osoby s jinou než heterosexuální orientací

MSZP – Maďarská socialistická strana („*Magyar Szocialista Párt*“)

PEGA – Vyšetřovací výbor Evropského parlamentu pro prošetření používání špionážního softwaru Pegasus a ekvivalentního špionážního softwaru

USA – Spojené státy americké

Seznam použité literatury

BARŠA, Pavel; HESOVÁ, Zora; SLAČÁLEK, Ondřej. *Central European culture wars: beyond post-communism and populism*. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2021. ISBN 978-80-7671-034-4

BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. ISBN 978-807325-402-5

CORETH, Emerich. *Co je to člověk*. Praha: ZVON, 1994. ISBN 80-7113-098-2

DUHAN, Andrej. *Konzervativní revoluce*. Brno: BOOKS & PIPES, 2022. ISBN 978-80-7485-246-6

FUKUYAMA, Francis. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers, 2002. ISBN 80-86182-27-4

FUKUYAMA, Francis. *Politický řád a politický úpadek*. Praha: Dokořán, 2018. ISBN 978-257-2553-3

GIRARD, René. *Obětní beránek*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-255-3

HOFMANNOVÁ, Helena. *Útěk před demokracií*. Praha: Auditorium, 2020. ISBN 978-80-87284-85-8

HUNTINGTON, Samuel Phillips. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5

IRMANOVÁ, Eva. *Maďarsko a versailleský mírový systém*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. ISBN 80-86067-62-7

KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. ISBN 978-80-7106-616-3

KRASTEV, Ivan; HOLMES, Stephen. *Světlo, které pohaslo: Vyúčtování*. Praha: Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4595-7

LACINA, Lubor; BLÍŽKOVSKÝ, Petr. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, 2022. ISBN 978-80-7364-145-0

LENDVAI, Paul. *Tisíc let maďarského národa*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0856-X

MAGYAR, Bálint. *Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary*. Budapest: Central European University Press in association with Noran Libro Kiadó, 2016. ISBN 978-6155513541

MEJSŘÍK, Martin; HANDL, Vladimír. *Current Populism in Europe: Gender-Backlash and Counter-strategie*. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung e.V., 2021. ISBN 978-80-88289-26-5

MURPHY, Robert. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-25-0

OLSZAŃSKA, Barbara; OLSZAŃSKI, Tadeusz; TURP, Craig a SVOBODOVÁ, Lenka. *Maďarsko*. Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1517-3

PAP, András. *Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy*. London, New York: Routledge, 2018. ISBN 978-1-138-05212-3

PRAŽÁK, Richard. *Dějiny Uher a Maďarska v datech*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-391-6

REALE, Giovanni. *Kulturní a duchovní kořeny člověka: Za obrození evropského člověka*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-068-3

SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1

SUTOR, Bernhard. *Politická etika*. Praha: OIKOYMENH, 1996. ISBN 80-86005-17-8

SZYMANOWSKI, Maciej. *Na východ od Západu, na západ od Východu: středoevropská reflexe 1989–2015*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. ISBN 978-80-7325387-5

Internetové zdroje

AMNESTY INTERNATIONAL. *Human rights in Hungary 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/location/europe-and-central-asia/western-central-and-south-eastern-europe/hungary/report-hungary/> [citováno 2024-06-27]

CEU DEMOCRACY INSTITUTE. *What Motivated Hungarian Voters in the Elections?* Online. Dostupné z: <https://democracyinstitute.ceu.edu/articles/hungarian-voters-elections> [citováno 2024-06-27]

DORRBECKER, Maxmilian. *Map of the European Migrant Crisis 2015*. Online. Wikipedia, 2015. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_the_European_Migrant_Crisis_2015_\(cs\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_the_European_Migrant_Crisis_2015_(cs).png) [citováno 2024-05-08]

ERDŐ-BONYÁR, Kitti. *The minds behind Fidesz's hate campaign: how Soros became enemy No. 1*. Online. Daily News Hungar, 2019. Dostupné z: <https://dailynewshungary.com/the-minds-behind-fideszs-hate-campaign-how-soros-became-enemy-no-1/> [citováno 2024-06-27]

EUR-LEX. *Listina základních práv evropské unie*. Online. 2016. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT> [citováno 2024-06-27]

EUR-LEX. *Přístupová kritéria (kodaňská kritéria)*. Online. 1995. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhagen [citováno 2024-06-27]

FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2017 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2017> [citováno 2024-06-27]

FREEDOM HOUSE. *Hungary: Freedom in the World 2023 Country Report*. Online. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> [citováno 2024-06-27]

HARZER, Filip. *Koho nebolí Trianon, není Maďar, učí se děti o sto let starému traumatu*. Online. Seznam Zprávy, 2020. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/koho-neboli-trianon-neni-madar-uci-se-deti-o-sto-let-starem-traumatu-108489> [citováno 2024-02-26]

HUMAN RIGHTS WATCH. *World Report 2024: Rights Trends in Hungary in 2023*. Online. Dostupné z: <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/hungary> [citováno 2024-06-27]

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Lisabonská smlouva*. Online. 2009. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/agenda-eu-na-mv-lisabonska-smlouva.aspx> [citováno 2024-06-27]

OFICIÁLNÍ INTERNETOVÁ STRÁNKA EU. *Motto EU*. Online. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/eu-motto_cs [citováno 2024-05-08]

VERSECK, Keno. *Fidesz MEP exposes Orban's anti-LGBTQ+ agenda*. Online. DW, 2020. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/caught-with-pants-down-fidesz-mep-exposes-orbans-agenda/a-55815441> [citováno 2024-06-07]